

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Інститут філології та журналістики
Кафедра української мови

Н. М. Костусяк

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА: МОРФОЛОГІЯ

***РОБОЧА ПРОГРАМА
ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ***

для студентів напрямку підготовки

6.020303 “Філологія (Українська мова та література)”

Луцьк
Вежа-Друк
2014

УДК 811.161.2'367.62(075)
ББК 81.411.1-923.212
С 91

*Рекомендувала до друку вчена рада
Інституту філології та журналістики Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки (протокол № 6 від 13 лютого 2014 року)*

Рецензенти:

Ю. В. Громик – кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії та культури української мови, декан Інституту філології та журналістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Л. Ю. Тиха – кандидат філологічних наук, доцент кафедри інженерної педагогіки, психології та українознавства Луцького національного технічного університету.

С 91 Костусяк Н. М.

Сучасна українська літературна мова : морфологія : робоча програма та методичні рекомендації для студентів напряму підготовки 6.020303 “Українська мова і література” / Н. М. Костусяк. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 60 с.

Навчально-методичне видання укладено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра філології, а також вимог кредитно-модульної організації навчального процесу. Воно містить відомості про структуру курсу “Сучасна українська літературна мова: морфологія”, теми та питання для обговорення на практичних заняттях, завдання для самостійної й індивідуальної робіт, схеми морфологічного розбору слів, відомості про методи й засоби діагностики успішності навчання, список джерел. Усе це сприятиме оптимізації навчальної діяльності студентів, допоможе виробити й удосконалити навички та вміння, необхідні для лінгвістичної підготовки.

Для студентів напряму підготовки 6.020303 “Філологія (Українська мова та література)” освітньо-кваліфікаційного рівня *бакалавр*.

УДК 811.161.2'373.611(073)
ББК 81.411.1-9

© Костусяк Н. М., 2014

Вступ

Робочу програму навчальної дисципліни “Сучасна українська літературна мова: морфологія” складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму 6.020303 “Філологія (Українська мова та література)”.

Предмет вивчення – частини мови (самостійні та службові), їхні категорійні ознаки, значеннєві вияви, комунікативно-прагматичні особливості, зумовлені активними тенденціями сучасної мовної практики, спеціалізовані і неспеціалізовані засоби реалізації.

Міждисциплінарні зв’язки. Курс “Сучасна українська літературна мова: морфологія” продовжує навчальну дисципліну “Сучасна українська літературна мова: морфеміка, словотвір”, а також пов’язаний із проблематикою навчальних курсів “Сучасна українська літературна мова: фонетика, лексикологія”, “Сучасна українська літературна мова: стилістика”, “Вступ до мовознавства”.

Навчальна дисципліна “Сучасна українська літературна мова: морфологія” готує надійний ґрунт для ефективного вивчення синтаксису сучасна українська літературна мови, а також загального мовознавства, історії українського мовознавства.

Робоча програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:

1. Граматика української мови. Класифікація частин мови. Іменник. Прикметник.
2. Числівник. Займенник. Прислівник.
3. Дієслово.
4. Службові частини мови. Вигук.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів: <u>7</u>	Галузь знань 0203 “Гуманітарні науки” Напрямок підготовки 6.020303 “Філологія (Українська мова та література)”	нормативна
Модулів: <u>6</u>	Спеціальність “Українська мова та література”	Рік підготовки: <u>2–3</u>
Змістових модулів: <u>4</u>		Семестр: <u>4–5</u>
ІНДЗ: <u>є</u>		Лекції: <u>88</u> год.
Загальна кількість годин: <u>252</u>		Практичні заняття: <u>34</u> год.
Тижневих годин (для денної форми навчання): Аудиторних: <u>3</u> самостійної роботи: <u>2</u> індивідуальної роботи: <u>2</u>	Освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”	Самостійна робота: <u>66</u> год.
		Індивідуальна робота: <u>64</u> год.
		Форма контролю: <u>залік</u> (4-ий семестр), <u>екзамен</u> (5-ий семестр)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Робочу програму курсу “Сучасна українська літературна мова: морфологія” складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра філології, викладача української мови і літератури та зарубіжної літератури. Вона ґрунтується на принципах академічних праць з української мови й водночас передбачає зорієнтованість на ті основні теоретичні ідеї, які найповніше відбивають сучасний стан лінгвістики й мають більшу пояснювальну силу.

Теоретичний курс “Сучасна українська літературна мова: морфологія” посідає центральне місце серед лінгвістичних дисциплін, що викладають для студентів-філологів. Він спрямований на висвітлення основних положень морфології, пов’язаних із вітчизняною лінгвістичною наукою, а також тими здобутками, які внесено до мовознавчої скарбниці лінгвістами інших країн. Програмою курсу передбачено аналіз морфологічних одиниць і категорій з огляду на два взаємопов’язані й водночас різноспрямовані вектори – традицію і новаторство. У зв’язку з цим особливої уваги надано тим питанням морфології, що перебувають у центрі зацікавлень теоретиків-граматистів й отримують неоднозначні розв’язання. До головних завдань курсу “Сучасна українська літературна мова: морфологія” належить вироблення в студентів навичок лінгвістичного аналізу, уміння застосувати набуті знання на практиці. Програма зорієнтована на виконання різноманітних тренувальних вправ, завдань творчого характеру, опрацювання додаткової літератури, написання рефератів тощо. Такі види роботи забезпечать поглиблений підхід до вивчення зазначеного курсу, розвиватимуть творчі навички в студентів. Докладне й усебічне вивчення морфологічного ярусу сприятиме глибшому засвоєнню словниково-граматичних та інформаційних можливостей мови як найважливішого засобу людського спілкування.

Мета викладання навчальної дисципліни “Сучасна українська літературна мова: морфологія” – ознайомити студентів з основними теоретичними положеннями цього розділу, які ґрунтуються на здобутках вітчизняної та зарубіжної лінгвістичної науки, зосередити увагу на закономірностях функціонування української мови, головних морфологічних формах та складних випадках частиномовного аналізу слів, забезпечити фахову підготовку із сучасної української літературної мови.

Основні завдання вивчення дисципліни “Сучасна українська літературна мова: морфологія” полягають у тому, щоб, синтезуючи знання з усіх рівнів мовної системи, забезпечити глибоке оволодіння теоретичними відомостями про морфологічні явища, сформувати в майбутніх філологів творчий підхід до аналізу мовних одиниць, виробити науковий лінгвістичний світогляд та навички вести самостійну дослідницьку роботу, уміти застосувати на практиці правила морфології, оволодіти культурою усного та писемного мовлення. До важливих аспектів викладання курсу “Сучасна українська літературна мова: морфологія” належить постійна увага до питань, пов’язаних із висвітленням

відповідних мовних явищ у лінгвістичній літературі, постійна орієнтація студентів на професійне застосування знань.

Вивчаючи курс “Сучасна українська літературна мова: морфологія”, студенти повинні

знати:

- визначення та особливості виділення основних одиниць морфології, їхні найважливіші формальні й семантичні ознаки;

- традиційну та сучасну (функційну) класифікації лексико-граматичних класів слів і їхніх категорій;

- головні правила словозміни та словотворення частин мови.

Студенти повинні **вміти:**

- робити повний морфологічний розбір слів;

- визначати граматичні категорії та граматичні значення слів;

- правильно вживати словоформи відповідно до національної специфіки української мови та з огляду на сукупність основних стилістичних норм.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Граматика української мови. **Класифікація частин мови. Іменник. Прикметник**

Тема 1. Граматика української мови

Граматика української мови, її розділи. Основні граматичні поняття. Граматичне значення слова в його стосунку до лексичного значення. Способи вираження граматичних значень слів у сучасній українській літературній мові. Граматична форма слова. Флексія як основна частина словоформи. Синтетичні форми слів та елементи аналітизму в граматиці сучасної української літературної мови. Граматична категорія. Система граматичних категорій у сучасній українській літературній мові.

Тема 2. Частини мови та принципи їхнього виділення (традиційний і функційний аспекти)

Проблема поділу слів на частини мови в сучасній лінгвістиці. Сучасні класифікації лексико-граматичних класів слів. Повнозначні (самостійні) і неповнозначні (несамостійні, службові) частини мови. Вигуки. Проблема визначення статусу слів категорії стану (предикативних прислівників) та модальних слів (модальних прислівників). Взаємоперехід у системі частин мови: синтаксичний, морфологічний, семантичний.

Тема 3. Іменник як частина мови.

Лексико-граматичні розряди іменників

Іменник, критерії його вирізнення. Первинні та вторинні іменники. Проблема виділення займенникових іменників. Лексико-граматичні розряди іменників: а) назви істот і неістот; б) загальні та власні назви; в) конкретні й абстрактні іменники; г) збірні, речовинні та одиничні (сингулятивні) іменники. Перехід іменників з одного лексико-граматичного розряду в інший.

Тема 4. Морфологічні категорії іменника

Семантична мотивованість, структурні та ієрархічні ознаки морфологічних категорій іменника. Семантико-граматичний та формально-граматичний зміст категорії роду, її морфологічне, словотвірне, синтаксичне та лексичне вираження. Проблема вирізнення іменників спільного роду. Подвійні форми іменників одного роду. Родова диференціація невідмінюваних слів. Рід аббревіатур. Категорія числа іменників, її значення та граматичні засоби вираження. Однина й множина в граматиці та однина й множина в об'єктивній дійсності. Іменники, які вживаються у формах однини й множини. Відсутність числових протиставлень у парадигмі деяких іменників (*singularia tantum*, *pluralia tantum*). Залишки форм двоїни в сучасній українській мові. Засоби утворення форм множини в українській мові. Контекст і число іменників. Суфікси форм множини, морфонологічні чергування в основі. Роль наголосу у вираженні категорії числа. Відмінок як між-

рівнева категорія. Відмінкова система сучасної української літературної мови. Проблема кількості відмінків. Диференційні ознаки морфологічних і семантичних відмінків. Основні значення морфологічних відмінкових граем. Принципи поділу іменників за парадигматичними ознаками на відміни та групи. Невідмінювані іменники на тлі флективного ладу української мови. Парадигматичні ознаки іменників I відміни. Поділ іменників I відміни на групи. Парадигми іменників II відміни, розмежування граматичних синонімів. Відмінювання іменників із кінцевим *-р*. Парадигматичні ознаки іменників III відміни. Система закінчень іменників IV відміни. Особливості відмінювання іменників, що мають тільки форму множини. Іменники з ознаками прикметникової парадигми. Морфологічний розбір іменника як частини мови.

Тема 5. Поняття про прикметник як частину мови. Специфіка морфологічних категорій прикметника

Прикметник як виразник статичної ознаки предметів. Морфологічні категорії прикметника. Проблема визначення кількості компонентів відмінкової парадигми прикметника в сучасній лінгвістиці. Характер категорій роду, числа й відмінка прикметників у сполученні зі змінюваними іменниками, іменниками, що не мають словозміни, та з іменниками спільного роду. Форми прикметника в українській мові: повні стягнені, повні нестягнені, короткі. Синтаксичні функції прикметників.

Тема 6. Значеннєво-граматичні розряди прикметників. Відмінювання прикметникових форм

Значеннєво-граматичні розряди прикметників: а) якісні прикметники, їхні семантичні та граматичні особливості; б) відносні прикметники, їхні семантичні групи; в) присвійні прикметникові форми, особливості їхнього творення; г) питання про порядкові прикметники в лінгвістичній літературі. Проміжні розряди прикметників. Особливості відмінювання прикметників: а) твердої групи; б) м'якої групи; в) прикметників на *-лиций*.

Тема 7. Словотвірні категорії прикметників

Модифікаційні словотвірні категорії прикметника: а) категорія недостатнього ступеня вияву ознаки предмета, її значення та форми вираження; б) категорія надмірної інтенсивності вияву ознаки, її семантика та формальні засоби вираження; в) категорія суб'єктивної оцінки якості. Словотвірні категорії прикметника з функцією заступання: а) категорія протилежності; б) категорія надміру супровідної ознаки. Словотвірні категорії присвійності, локативної атрибутивності, темпоральної атрибутивності, порядковості, ад'єктивної синтаксичної деривації.

Тема 8. Міжрівнева категорія ступенів порівняння прикметників

Питання про статус, кількість граем категорії ступенів порівняння та терміни на їхнє позначення. Значення форм вищого (компаратива) і найвищого

(суперлатива) ступенів порівняння, їхні синтаксичні функції. Синтетичні (прості, складні) та аналітичні (складені) форми ступенів порівняння, їхнє творення.

Змістовий модуль 2. Числівник. Займенник. Прислівник

Тема 9. Числівник як частина мови

Виникнення й розвиток поняття числа. Первинні конкретні системи числення. Значення числівників як слів, що виражають кількість і порядок предметів при лічбі. Їхні головні граматичні ознаки. Шкільна й наукова традиція в інтерпретації числівника. Відмежування числівників від інших слів із кількісним значенням. Кількісні числівники. Семантичні розряди кількісних числівників. Питання про порядкові числівники в лінгвістичній літературі. Структурно-морфологічні розряди числівників.

Тема 10. Особливості відмінювання та синтаксичні функції числівників

Типи відмінкових парадигм кількісних числівників. Відмінювання порядкових числівників. Синтаксичні функції кількісних та порядкових числівників. Зв'язок кількісних числівників з іменниками. Особливості наголошення числівників. Морфологічний розбір числівника як частини мови.

Тема 11. Лексико-граматичні особливості займенників

Проблема частиномовного статусу займенникових слів. Співвідносність займенників з іншими частинами мови. Розряди займенників за значенням. Морфологічні категорії різних займенникових форм.

Тема 12. Парадигматичні та словотвірні ознаки займенників

Особливості відмінювання займенників. Словотвірні ознаки займенників. Проніміналізація. Субстантивація та партикуляція займенників. Наголошування займенників.

Тема 13. Прислівник

Визначення прислівника як частини мови. Морфологічні ознаки та синтаксичні функції прислівникових форм. Семантичні групи прислівників. Творення й морфологічний склад прислівників. Ступені порівняння прислівників. Категорія безвідносного ступеня вияву ознаки та суб'єктивної оцінки прислівників. Адвербіалізація. Уживання прислівників у значенні прийменників. Питання про слова категорії стану та модальні слова в лінгвістичній літературі.

Змістовий модуль 3. Дієслово

Тема 14. Дієслово як частина мови

Поняття про дієслово як частину мови. Його власне-семантичні особливості: узагальнене значення динамічності та система видових значень.

Дієслівні утворення в українській літературній мові. Зв'язка, службова функція компонента *бути*. Поняття про дві основи дієслова. Типи дієвідмінювання. Рівні граматичних категорій дієслова.

Тема 15. Категорія виду дієслова

Семантика категорії виду. Взаємодія семантики виду з лексичним значенням дієслова. Дієслова доконаного й недоконаного виду (видові пари), їхній стосунок до категорії часу. Основні способи творення видових форм дієслів. Немарковане видове протиставлення у двовидових дієсловах. Одновидові дієслова.

Тема 16. Категорія часу дієслова

Визначення категорії часу. Система дієслівних часів у сучасній українській літературній мові. Пряме й переносне вживання часових форм. Зв'язок категорії часу з категорією виду. Теперішній час, його значення. Минулий час, його семантичні ознаки та особливості творення. Значення й утворення форм майбутнього часу.

Тема 17. Категорія способу дієслова

Загальне значення та структура категорії способу. Зв'язок категорії способу з категорією часу. Дійсний спосіб дієслова. Значення та утворення форм наказового способу. Співвідношення синтетизму й аналітизму в дієсловах наказового способу. Семантичні ознаки та специфіка утворення дієслів умовного способу. Питання про спонукальний та бажальний способи дієслів.

Тема 18. Категорії перехідності/ неперехідності та валентності дієслова

Проблема виділення категорії перехідності/неперехідності дієслова. Семантичні та синтаксичні ознаки перехідних і неперехідних дієслів. Категорія семантико-синтаксичної валентності дієслова. Валентні класи дієслів.

Тема 19. Категорія стану дієслова

Категорія стану дієслова, її зв'язок із перехідністю/неперехідністю. Активний і пасивний стани дієслів. Поняття про зворотно-середній стан, його різновиди.

Тема 20. Категорії особи, числа й роду дієслова. Безособові дієслова

Поняття про особові форми дієслів. Рід і число дієслова у зв'язку з категоріями часу та способу. Значення форм особи. Парадигми дієслова. Дієслова з неповною особовою парадигмою. Безособові дієслова.

Тема 21. Дієприкметник. Дієслівні форми на -но, -то. Дієприслівник

Проблема визначення статусу дієприкметника. Дієслівні та прикметникові ознаки дієприкметника. Дієприкметники активного стану, їхнє творення й особливості вживання. Утворення та специфіка функціонування дієприкметників пасивного стану. Перехід дієприкметників у прикметники (ад'єктивація) і в іменники (субстантивація). Дієслівні форми на -но, -то. Проблема визначення статусу дієприслівника. Дієслівні та прислівникові ознаки дієприслівника. Творення та синтаксична роль дієприслівників. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.

Змістовий модуль 4. Службові частини мови. Вигук

Тема 22. Службові частини мови. Прийменник

Визначення статусу прийменників у лінгвістичній літературі. Питання про походження прийменників. Прийменники як службові слова, що виражають відношення між повнозначними словами. Уживання прийменників із певними відмінками іменників та субстантивованих слів. Синоніміка прийменників. Прийменники-антоніми. Класифікація прийменників за структурою. Первинні та вторинні прийменники. Перехід самостійних слів і словосполучень у прийменники. Відприслівникові та відіменні прийменники.

Тема 23. Сполучник

Поняття про сполучник, його функційна характеристика. Класифікація сполучників за структурою. Характеристика сполучників за типом синтаксичного зв'язку. Сполучники сурядні й підрядні. Характеристика сполучників за способом уживання (одиничні, повторювані, парні). Розрізнення сполучників (*проте, зате, щоб, якби, якщо*) й однозвучних слів, що пишуться окремо. Критерії розмежування омонімічних сполучників та сполучних слів.

Тема 24. Частка

Проблема визначення статусу частки в лінгвістичній літературі. Класифікація часток. Зв'язок часток з іншими частинами мови. Місце часток у реченні (препозитивні й постпозитивні частки). Основні й варіантні форми. Перехід різних частин мови до сфери часток (партикуляція).

Тема 25. Вигук

Поняття про вигуки. Вигуки як слова, що виражають емоції та волевиявлення. Первинні (непохідні) та вторинні (похідні) вигуки. Групи вигуків за значенням. Функціонування вигуків у значенні іменників і дієслів. Звуконаслідувальні слова.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	зокрема			
		Лек.	Практ.	Інд.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Граматика української мови. Класифікація частин мови. Іменник. Прикметник					
Тема 1. Граматика української мови	6	2	1	2	1
Тема 2. Частини мови та принципи їхнього виділення (традиційний і функційний аспекти)	9	4	1	3	1
Тема 3. Іменник як частина мови. Лексико-граматичні розряди іменників	11	4	2	3	2
Тема 4. Морфологічні категорії іменника	19	6	4	3	6
Тема 5. Поняття про прикметник як частину мови. Специфіка морфологічних категорій прикметника	10	4	1	3	2
Тема 6. Значеннєво-граматичні розряди прикметників. Відмінювання прикметникових форм	12	4	1	3	4
Тема 7. Словотвірні категорії прикметників	9	2	–	3	4
Тема 8. Міжрівнева категорія ступенів порівняння прикметників	9	2	–	3	4
Разом за змістовим модулем 1	85	28	10	23	24
Змістовий модуль 2. Числівник. Займенник. Прислівник					
Тема 9. Числівник як частина мови	13	6	1	3	3
Тема 10. Особливості відмінювання та синтаксичні функції числівників	11	4	1	3	3
Тема 11. Лексико-граматичні особливості займенників	12	6	1	3	2
Тема 12. Парадигматичні та словотвірні ознаки займенників	10	4	1	3	2
Тема 13. Прислівник	13	4	2	3	4
Разом за змістовим модулем 2	59	24	6	15	14
Змістовий модуль 3. Дієслово					
Тема 14. Дієслово як частина мови	10	4	2	2	2
Тема 15. Категорія виду дієслова	10	4	2	2	2

Тема 16. Категорія часу дієслова	10	4	2	2	2
Тема 17. Категорія способу дієслова	10	4	2	2	2
Тема 18. Категорії перехідності/неперехідності та валентності дієслова	9	4	1	2	2
Тема 19. Категорія стану дієслова	7	2	1	2	2
Тема 20. Категорії особи, числа й роду дієслова. Безособові дієслова	4	–	–	2	2
Тема 21. Дієприкметник. Дієслівні форми на <i>-но</i> , <i>-то</i> . Дієприслівник	8	2	2	2	2
Разом за змістовим модулем 3	68	24	12	16	16
Змістовий модуль 4. Службові частини мови. Вигук					
Тема 22. Службові частини мови. Прийменник	13	4	2	3	4
Тема 23. Сполучник	12	4	2	3	3
Тема 24. Частка	8	2	1	2	3
Тема 25. Вигук	7	2	1	2	2
Разом за змістовим модулем 2	40	12	6	10	12
Усього годин	252	88	34	64	66

5. Теми практичних занять

№ з/п	Тема, питання для обговорення	Кількість годин
1	<p>Граматика української мови. Частини мови та принципи їхнього виділення (традиційний і функційний аспекти)</p> <p>1. Граматика української мови, її розділи. Основні граматичні поняття.</p> <p>2. Граматичне значення слова в його стосунку до лексичного значення. Способи вираження граматичних значень слів у сучасній українській літературній мові.</p> <p>3. Граматична форма слова. Флексія як основна частина словоформи. Синтетичні форми слів та елементи аналітизму в граматиці сучасної української літературної мови.</p> <p>4. Граматична категорія. Система граматичних категорій у сучасній українській літературній мові.</p> <p>5. Проблема поділу слів на частини мови в сучасній лінгвістиці.</p> <p>6. Сучасні класифікації лексико-граматичних класів слів.</p> <p>7. Повнозначні (самостійні) і неповнозначні (несамостійні, службові) частини мови. Вигуки. Проблема визначення статусу слів категорії стану (предикативних прислівників) та модальних слів (модальних прислівників).</p> <p>8. Взаємоперехід у системі частин мови: синтаксичний, морфологічний, семантичний.</p>	2
2	<p>Іменник як частина мови. Лексико-граматичні розряди іменників</p> <p>1. Іменник, критерії його вирізнення. Первинні та вторинні іменники. Проблема виділення займенникових іменників.</p> <p>2. Лексико-граматичні розряди іменників:</p> <p>а) назви істот і неістот;</p> <p>б) загальні та власні назви;</p> <p>в) конкретні й абстрактні іменники;</p> <p>г) збірні, речовинні та одиничні (сингулятивні) іменники.</p> <p>3. Перехід іменників з одного лексико-граматичного розряду в інший.</p>	2
3	<p>Морфологічні категорії іменника</p> <p>1. Семантична мотивованість, структурні та ієрархічні</p>	

	<p>ознаки морфологічних категорій іменника.</p> <p>2. Семантико-граматичний та формально-граматичний зміст категорії роду, її морфологічне, словотвірне, синтаксичне та лексичне вираження.</p> <p>3. Проблема вирізнення іменників спільного роду. Подвійні форми іменників одного роду.</p> <p>4. Родова диференціація невідмінюваних слів. Рід аббревіатур.</p> <p>5. Категорія числа іменників, її значення та граматичні засоби вираження. Однина й множина в граматиці та однина й множина в об'єктивній дійсності.</p> <p>6. Іменники, які вживаються у формах однини й множини.</p> <p>7. Відсутність числових протиставлень у парадигмі деяких іменників (<i>singularia tantum</i>, <i>pluralia tantum</i>). Залишки форм двоїни в сучасній українській мові.</p> <p>8. Засоби утворення форм множини в українській мові. Контекст і число іменників. Суфікси форм множини, морфонологічні чергування в основі. Роль наголосу у вираженні категорії числа.</p> <p>9. Відмінок як міжривнева категорія. Відмінкова система сучасної української літературної мови. Проблема кількості відмінків.</p> <p>10. Диференційні ознаки морфологічних і семантичних відмінків.</p> <p>11. Основні значення морфологічних відмінкових граем.</p>	4
4	<p>Поняття про прикметник як частину мови. Специфіка морфологічних категорій прикметника. Значеннєво-граматичні розряди прикметників. Відмінювання прикметникових форм</p> <p>1. Прикметник як виразник статичної ознаки предметів. Морфологічні категорії прикметника.</p> <p>2. Проблема визначення кількості компонентів відмінкової парадигми прикметника в сучасній лінгвістиці.</p> <p>Характер категорій роду, числа й відмінка прикметників у сполученні зі змінюваними іменниками, іменниками, що не мають словозміни, та з іменниками спільного роду.</p> <p>3. Форми прикметника в українській мові: повні стягнені, повні нестягнені, короткі.</p> <p>4. Синтаксичні функції прикметників.</p> <p>5. Значеннєво-граматичні розряди прикметників:</p> <p>а) якісні прикметники, їхні семантичні та граматичні</p>	2

	<p>особливості; б) відносні прикметники, їхні семантичні групи; в) присвійні прикметникові форми, особливості їхнього творення; г) питання про порядкові прикметники в лінгвістичній літературі. 6. Проміжні розряди прикметників. 7. Особливості відмінювання прикметників: а) твердої групи; б) м'якої групи; в) прикметників на <i>-лиций</i>.</p>	
5	<p>Числівник як частина мови. Особливості відмінювання та синтаксичні функції числівників 1. Виникнення й розвиток поняття числа. Первинні конкретні системи числення. Значення числівників як слів, що виражають кількість і порядок предметів при лічбі. Їхні головні граматичні ознаки. 2. Шкільна й наукова традиція в інтерпретації числівника. Відмежування числівників від інших слів із кількісним значенням. 3. Кількісні числівники. Семантичні розряди кількісних числівників. 4. Питання про порядкові числівники в лінгвістичній літературі. 5. Структурно-морфологічні розряди числівників. 6. Типи відмінкових парадигм кількісних числівників. 7. Відмінювання порядкових числівників. 8. Синтаксичні функції кількісних та порядкових числівників. 9. Зв'язок кількісних числівників з іменниками. Особливості наголошення числівників. Морфологічний розбір числівника як частини мови.</p>	2
6	<p>Лексико-граматичні особливості займенників. Парадигматичні та словотвірні ознаки займенників 1. Проблема частиномовного статусу займенникових слів. 2. Співвідносність займенників з іншими частинами мови. 3. Розряди займенників за значенням. Морфологічні категорії різних займенникових форм. 4. Особливості відмінювання займенників. 5. Словотвірні ознаки займенників. Прономіналізація. Субстантивація та партикуляція займенників. 6. Наголошування займенників.</p>	2
7	<p>Прислівник 1. Визначення прислівника як частини мови. Морфо-</p>	

	<p>логічні ознаки та синтаксичні функції прислівникових форм.</p> <p>2. Семантичні групи прислівників.</p> <p>3. Творення й морфологічний склад прислівників.</p> <p>4. Ступені порівняння прислівників.</p> <p>5. Категорія безвідносного ступеня вияву ознаки та суб'єктивної оцінки прислівників.</p> <p>6. Адвербіалізація. Уживання прислівників у значенні прийменників.</p> <p>7. Питання про слова категорії стану та модальні слова в лінгвістичній літературі.</p>	
8	<p>Дієслово як частина мови</p> <p>1. Поняття про дієслово як частину мови. Його власне-семантичні особливості: узагальнене значення динамічності та система видових значень.</p> <p>2. Система дієслівних утворень в українській літературній мові. Зв'язка, службова функція компонента <i>бути</i>.</p> <p>3. Поняття про дві основи дієслова.</p> <p>4. Типи дієвідмінювання.</p> <p>5. Рівні граматичних категорій дієслова.</p>	2
9	<p>Категорія виду дієслова</p> <p>1. Семантика категорії виду. Взаємодія семантики виду з лексичним значенням дієслова.</p> <p>2. Дієслова доконаного й недоконаного виду (видові пари), їхній стосунок до категорії часу.</p> <p>3. Основні способи творення видових форм дієслів.</p> <p>4. Немарковане видове протиставлення у двовидових дієсловах.</p> <p>5. Одновидові дієслова.</p>	2
10	<p>Категорія часу дієслова</p> <p>1. Визначення категорії часу. Система дієслівних часів у сучасній українській літературній мові. Пряме й переносне вживання часових форм. Зв'язок категорії часу з категорією виду.</p> <p>2. Теперішній час, його значення.</p> <p>3. Минулий час, його семантичні ознаки та особливості творення.</p> <p>4. Значення та утворення форм майбутнього часу.</p>	2
11	<p>Категорії способу дієслова</p> <p>1. Загальне значення та структура категорії способу. Зв'язок категорії способу з категорією часу.</p> <p>2. Дійсний спосіб дієслова.</p> <p>3. Значення та утворення форм наказового способу.</p>	2

	<p>Співвідношення синтетизму й аналітизму в дієсловах наказового способу.</p> <p>4. Семантичні ознаки та специфіка утворення дієслів умовного способу.</p> <p>5. Питання про спонукальний та бажальний способи дієслів.</p>	
12	<p>Категорії перехідності/ неперехідності та валентності дієслова. Категорія стану дієслова</p> <p>1. Проблема виділення категорії перехідності/неперехідності дієслова.</p> <p>2. Семантичні та синтаксичні ознаки перехідних і неперехідних дієслів.</p> <p>3. Категорія семантико-синтаксичної валентності дієслова.</p> <p>4. Валентні класи дієслів.</p> <p>5. Категорія стану дієслова, її зв'язок із перехідністю/неперехідністю.</p> <p>6. Активний і пасивний стани дієслів.</p> <p>7. Поняття про зворотно-середній стан, його різновиди.</p>	2
12	<p>Дієприкметник, дієслівні форми на -но, -то, дієприслівник</p> <p>1. Проблема визначення статусу дієприкметника. Дієслівні та прикметникові ознаки дієприкметника.</p> <p>2. Дієприкметники активного стану, їх творення й особливості вживання.</p> <p>3. Утворення та специфіка функціонування дієприкметників пасивного стану.</p> <p>4. Перехід дієприкметників у прикметники (ад'єктивація) і в іменники (субстантивіація).</p> <p>5. Дієслівні форми на -но, -то.</p> <p>6. Проблема визначення статусу дієприслівника. Дієслівні та прислівникові ознаки дієприслівника.</p> <p>7. Творення та синтаксична роль дієприслівників.</p> <p>8. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.</p>	2
14	<p>Службові частини мови. Прийменник</p> <p>1. Визначення статусу прийменників у лінгвістичній літературі. Питання про походження прийменників.</p> <p>2. Прийменники як службові слова, що виражають відношення між повнозначними словами.</p> <p>3. Уживання прийменників із певними відмінками іменників та субстантивованих слів.</p> <p>4. Синоніміка прийменників. Прийменники-антоніми.</p> <p>5. Класифікація прийменників за структурою.</p>	2

	6. Первинні й вторинні прийменники. Перехід самостійних слів і словосполучень у прийменники. Відприслівникові та відіменні прийменники.	
15	<p>Сполучник</p> <p>1. Поняття про сполучник, його функційна характеристика.</p> <p>2. Класифікація сполучників за структурою.</p> <p>3. Характеристика сполучників за типом синтаксичного зв'язку. Сполучники сурядні й підрядні.</p> <p>4. Характеристика сполучників за способом уживання (одиничні, повторювані, парні).</p> <p>5. Розрізнення сполучників (<i>проте, зате, щоб, якби, якщо</i>) й однозвучних слів, що пишуться окремо.</p> <p>6. Критерії розмежування омонімічних сполучників та сполучних слів.</p>	2
16	<p>Частка. Вигук</p> <p>1. Проблема визначення статусу частки в лінгвістичній літературі.</p> <p>2. Класифікація часток.</p> <p>3. Зв'язок часток з іншими частинами мови. Місце часток у реченні (препозитивні й постпозитивні частки).</p> <p>4. Основні й варіантні форми. Перехід різних частин мови до сфери часток (партикуляція).</p> <p>5. Поняття про вигуки. Вигуки як слова, що виражають емоції та волевиявлення. Первинні та похідні вигуки.</p> <p>6. Групи вигуків за значенням.</p> <p>7. Функціонування вигуків у значенні іменників і дієслів.</p> <p>8. Звуконаслідувальні слова.</p>	2
Разом		34

6. Самостійна робота

Самостійна робота студентів передбачає опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу, вивчення деяких питань і тем, що не були розглянуті в курсі лекцій, підготовку до практичних занять, зокрема, виконання системи вправ практичного характеру.

Ефективність самостійної роботи студента викладач виявляє на практичних заняттях, під час тематичного тестування і відбиває в загальній оцінці за тему.

Зміст самостійної роботи студентів

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Граматика української мови. Частини мови та принципи їхнього виділення (традиційний і функційний аспекти) Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи до тем 1–2.	2
2	Іменник як частина мови. Лексико-граматичні розряди іменників Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи до теми 3.	2
3	Морфологічні категорії іменника Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи до теми 4. Написати тезисні відповіді на питання: 1. Принципи поділу іменників за парадигматичними ознаками на відміни та групи. Невідмінювані іменники на тлі флективного ладу української мови. 2. Парадигматичні ознаки іменників I відміни. Поділ іменників I відміни на групи. 3. Парадигми іменників II відміни, розмежування граматичних синонімів. Відмінювання іменників із кінцевим <i>-р</i> . 4. Парадигматичні ознаки іменників III відміни. 5. Система закінчень іменників IV відміни. 6. Особливості відмінювання іменників, що мають тільки форму множини. 7. Іменники з ознаками прикметникової парадигми.	6
4	Поняття про прикметник як частину мови. Специфіка морфологічних категорій прикметника. Значеннєво-граматичні розряди прикметників. Відмінювання прикметникових форм Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи до тем 5–6.	6

5	Словотвірні категорії прикметників. Міжрівнева категорія ступенів порівняння прикметників Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи до тем 7–8.	8
6	Числівник як частина мови. Особливості відмінювання та синтаксичні функції числівників Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи до тем 9–10.	6
7	Лексико-граматичні особливості займенників. Парадигматичні та словотвірні ознаки займенників Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи до тем 11–12.	4
8	Прислівник Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи до теми 13.	4
9	Дієслово як частина мови Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи теми 14.	2
10	Категорія виду дієслова Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи теми 15.	2
11	Категорії часу дієслова Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи до теми 16.	2
12	Категорія способу дієслова Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи до теми 17.	2
13	Категорії перехідності/неперехідності дієслова. Категорія стану дієслова Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи до тем 18–19.	4
14	Категорії особи, числа й роду дієслова. Безособові дієслова Опрацювати рекомендовану літературу. Виконати вправи до теми 20. Написати тезисні відповіді на питання: 1. Поняття про особові форми дієслів. Рід і число дієслова у зв'язку з категоріями часу та способу. 2. Значення форм особи. 3. Парадигми дієслова. Дієслова з неповною особовою парадигмою. 4. Безособові дієслова.	2
15	Дієприкметник, дієслівні форми на -но, -то, дієприслівник Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та	2

	рекомендовану літературу. Виконати вправи до теми 21.	
16	Службові частини мови. Прийменник Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи до теми 22.	4
17	Сполучник Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи до теми 23	3
18	Частка. Вигук Опрацювати теоретичні основи лекційного матеріалу та рекомендовану літературу. Виконати вправи до тем 24–25	5
	Разом	66

Вправи до тем 1–2

1. Перепишіть текст; слова, які маю лексичне і граматичне значення, підкресліть однією лінією, а ті, що виступають носіями тільки граматичного значення, – двома (згідно з традиційною класифікацією частин мови).

*Доборолися, добалакалися,
досварилися, аж гримить.
Україно, чи ти була колись
незалежною, хоч на мить
Від кайданів, що волю сковують?
Від копит, що у душу б'ють?
Він чужих, що тебе скуповують?
І своїх, що тебе продають?* (Л. Костенко).

2. Визначте граматичні значення вжитих у тексті самостійних частин мови.

*Розчиниш крижане вікно весни.
Нехай нам сумно, але це минеться.
Ти першим квітам колір поясни,
бо їм цвісти вже скоро заманеться.
Знов пада сніг і знову розтає.
І світ навкруг і мудрий, і безумний.
Нехай нам трудно,
і нехай нам сумно,
є ця весна. І ми на світі є.
Хай наша юність плаче горілиць.
Нехай їй досвід буде оборонцем.
А ми з тобою - тільки двоє птиць,
котрі летять між мороком і сонцем* (О. Пахльовська).

3. Проаналізуйте уривок за частинами мови; з'ясуйте, які ознаки лежать в основі розмежування повнозначних (самостійний) і неповнозначних (несамостійних, службових) частин мови.

Літо збігло, як день, і з невлежаного туману вийшов синьоокий, золоточубий вересень. Він причепив до свого бриля червоний з вологістю кетяг калини й

нитку бабиного літа, заглянув до нашої школи, завзято вдарив у дзвін та й пішов поміж садами в степи крутити крила вітряків.

Я нетерпляче ждав, коли вересень сполохає над селом ранковий сон чи напівсон отим дзвоном, що пробивається навіть на хутори. І от над хатами урочисто, густо обізвалася мідь, вона злякала на позолочених церковних хрестах гайвороння і всюди-всюди порадувала босоноге школярство.

Ні, це не дзвін, а мої надії бентежно запасмились наді мною і в мені. Вони тепло вихоплюють малого з подвір'я на лебедині крила та й несуть через діброви, села, ріки до того казкового міста, де скільки хочеш читай книжок і вчися аж на вчителя (М. Стельмах).

4. Із поданого тексту випишіть службові частини мови, з'ясуйте до якого саме лексико-граматичного класу належать ці мовні одиниці (до прийменників, сполучників чи часток).

Від раннього дитинства й упродовж усього життя людина невіддільно пов'язана з мовою. Це єдине знаряддя, що вивищує людину над світом, робить її нездоланною в пошуках Правди і Справжності. Розпочинається прилучення дитини до краси рідної мови з милих бабусиних казок і материнської коліскової пісні. Кожен день дає нам уроки пізнання. І завжди і скрізь наш найкращий учитель – рідна мова.

Усі звершення наші, думи і сподівання закріплюються в мові. Мова рідна – наше найзіркіше, найнепомильніше око, наймогутніша сила. Через мову людина пізнає те, що недосягне безпосередньому сприйманню. У цьому диводійному дзеркалі відображаються всі таємниці світу. У мові постають перед нашим зором сторінки давньої історії й очікувані здобутки прийдешнього (І. Вихованець).

Вправи до теми 3

1. Подані іменники розподіліть у дві групи – на позначення назв істот і назв неістот.

Народ, світ, полк, покійник, теля, табун, небіжчик, лівша, лист, мрійник, гуморист, стежка, бактерія, хлопець, рота, похід, дружба, мороз, Вітер, Одещина, Мавка, Перун, роса, путь, хлоп'я, грім, юність, мікроб, Дніпро, зірка, язик, злочин, ліс, коваль, світ, молодь, молодість, Правда, правда, "Волинь", курка, маяк, мова, слово, дух, супутник, оселедець, Кобзар, "Кобзар", Україна, верба, калина, ластівка, дубняк, розповсюджувач, чудовисько, пташеня, вівця, кінь.

2. Перепишіть текст. Виділіть іменники з конкретним й абстрактним значенням, визначте їхні морфологічні ознаки (відмінок, рід, число (де це можливо)). Зверніть увагу на випадки вживання конкретних іменників у значенні абстрактних і навпаки.

У Кизилкумах з давніх-давен і понині росте верблюжа колючка. А є ще перекотиполе... Так ось, корені колючки, простягнуті до води, досягають метрів сорока... Коли піднімаються бурі і гонять хмари піску, безкоренева перекотиполе мчить під вітром, котиться по степу туди-сюди, а верблюжа

колючка, ніби й нічого не сталося, завжди на звичайному місці. Така сила кореня. І людині з юних літ погано, якщо в неї немає коренів. У кожній людині обов'язково повинні бути, крім батьків, чотири корені, як чотири матері: рідна земля, рідна історія, рідна культура, рідна мова. Коли любиш свій корінь, цінуєш його, – тоді розумієш біль і любов всіх і всього, проймаєшся таким же почуттям і до іншої землі, до іншої мови, до іншої культури, до іншої історії (М. Шаханов).

Вправи до теми 4

1. Перепишіть текст, підкресліть іменники, визначте рід, число, відмінок і відмінкове значення цих слів.

Серед найдавніших європейських культур найбагатшою і найвиразнішою по праву визнана трипільська археологічна культура.

Трипільські племена займали великий простір між Карпатами і Дніпром. Щоб відновити філософію української етнічної культури, потрібна наукова реконструкція знаків-символів, понять, якими давні трипільці позначали життя і своє розуміння Всесвіту.

Немає сумніву в тому, що трипільська цивілізація розвинула символіку, успадковану нею від племен ранньопалеолітичного періоду, адже ніякий знак не виникає на порожньому місці.

Найхарактернішими ознаками визнано сонячні та місячні символи, які були тісно пов'язані з календарем.

Знаки сонця: коло, колесо з шістьма спицями, концентричні кола, круг з хрестом всередині. Знаки місяця: дуги, повернуті в різні боки, що символізувало фази місяця; півмісяці, повернуті “рогами” догори. Цікавою є одна знахідка – чарка, на якій зображено 12 місяців, що підтверджує саме календарність цих зображень (Г. Лозко).

2. Перепишіть текст. Підкресліть іменники, визначте відмінок, відміну та групу кожного з них (де це можливо). З'ясуйте, які іменники не належать до жодної з відмін.

Їх прийшло дванадцять – людей із підземелля, чорних, виснажених, у кайданах...

Цар підступив ближче до старого похилого діда, який дивився перед собою чистими невидючими очима...

– Це неймовірно... Калнишевський уже тоді, коли його забрали з Січі, був вельми старий. З тої пори минуло стільки літ!.. Ти й справді останній кошовий? – глянув недовірливо на дідугана.

– Я Калнишевський, – відказав старець. – Розсерджений моїми прокльонами, Бог хотів, видно, щоб я вийшов з ями на світ божий, та не зміг уже побачити його.

– Скільки тобі нині років?

– Сто десять, царю... А цілих двадцять п'ять відрахували мені потьомкінські дзитарі в сій обителі. – Він сягнув рукою у кишеню зотлілого

каптана, витягнув срібного годинника й приклав до вуха. – Зупинилися... Видно, їм суджено було відлічувати лише дні моєї неволі.

– Ти вільний, старче. Можеш їхати, куди хочеш. Навіть у Малоросію.

Мовчав Калнишевський. Воля... Десятками літ вимріяна воля! Дочекався-таки. Він може повернутися до свого народу...

Сказав:

– Ви віддаєте мені те, що для мене вже не існує. Темницею став для мене весь світ...

– Якої відплати жадаєш за кривду, тобі заподіяну?

– Неокупна моя кривда, царю. Окупиться вона може тільки свободою мого народу. А ти її не повернеш. Тюрем не зруйнуєш, бо не обійдеться імперія без них (Р. Іваничук).

3. Визначте групу іменників II відміни, запишіть їх у родовому й орудному відмінках однини. Зверніть увагу на місце наголосу в цих словах.

Абазур, амбар, ангар, базар, бобер, бондар, браконьєр, буквар, бульвар, вепр, вир, витвір, вихор, вугляр, гамір, гектар, гіпюр, дар, директор, долар, експериментатор, епіцентр, жир, зброяр, звір, Ігор, інвентар, інженер, каламбур, календар, касир, кір, козир, комар, кресляр, ледар, лікар, ліхтар, лобур, майстер, маляр, мир, муляр, номер, орієнтир, панцир, папір, перукар, писар, пісняр, помідор, поштар, проводир, пухир, реєстр, секретар, сир, снайпер, снігур, скафандр, скляр, смоляр, стовбур, сувенір, телевізор, тесляр, товар, трактор, тренер, футляр, центр, четвер, шахтар, шедевр, шофер, якір, яр.

4. Зробіть повний морфологічний розбір 4 іменників (на вибір).

Пучок жовтих променів пружно вдаряється у вікно, ряхтить срібним зайчиком на відполірованій дошці, шпарко стрибає по класу. Заплутавшись у волосі на дитячих голівках, робить їх схожими на кульбаби. Але ніхто з дітей не бавить зайчика поглядом. Усі похилялися над альбомами, і світлу тишу лиш подекуди черкне скрип олівця на папері (М. Слабошпицький).

Вправа до теми 5–6

1. Перепишіть текст, підкресліть прикметники, визначте їхній рід (в однині), число, відмінок та синтаксичну роль.

А як по гінких стеблах палахкотять рожі! Оксамитові квіти твого дитинства, твоєї юності, твоєї зрілості, – вони протягом усеньких твоїх років стоять на моріжку твоєї долі, дивляться тобі всередину пристрасними своїми очима; їхні ворсисті стебла, їхнє ворсисте листя пахне сухою курявою, і так добре від тих скупих пахоців, наче вони тобі обіцяють безсмертя, безперервність життя. І маєш відчуття, що якби зараз сам або хтось інший спробував зірвати хоч би одне-однісіньке їхнє стебло із чорно-кривавими дзвонами квітку, то вирвав би його не із землі, а наче із своєї власної душі, – і ти аж здригасися в передчутті чогось лихого й недоброго (Є. Гуцало).

2. Визначте значеннєво-граматичний розряд прикметників.

Біла хустина, залізні дроти, залізні нерви, лісникова хата, вовча натура, вовча згряя, вовча паща, дубовий гай, Шевченкова книга, Шевченківські дні, карі очі, заяча душа, заячі вуха, материнська турбота, свіжий вітер, чорняве дівча, братів зошит, залізна витримка, залізний цвях, напружені стосунки, речовий доказ, цупкий папір, поважний вік, зелене яблуко, зелена юність, холодне ставлення, холодний вітер, мідне обличчя, мідна миска, крицева людина.

Вправа до тем 7–8

1. Перепишіть речення, виділіть похідні прикметники, з'ясуйте, яку словотвірну категорію вони репрезентують. Визначте морфологічні, словотвірні та синтаксичні ознаки цих лексем.

1. Під сосною <...> лежить Тимоха – неговіркий, трохи тюхтійкуватий хлопець (Гр. Тютюнник). 2. Старезні пні <...> літопис тиші пишуть у траві... (Л. Костенко). 3. ...легеньким помахом крил птахи поза точком приносять кашку з молочком... (В. Скуратівський). 4. Шапка була гарна, але великувата (Ю. Мушкетик). 5. Йому привиділася стара хата на белебні, над хатою гілляста груша і в'яз (Ю. Мушкетик). 6. Іноді, коли згори наляжуть хмари, туман не розвіюється цілісінький день (Ю. Мушкетик). 7. І тут несподівано для всіх, а передусім для князя, зі строю вирвався підстаркуватий бородатий вершник і, показуючи вгору списом, заволав: – Княже, поглянь на сонце! (В. Малик). 8. Ніхто не міг розгадати того Сивоокового задуму, навіть перси й сірійці, нащо вже призвичаєні до підземного будування, тільки знизували плечима, коли примушувано їх довбатися в глиб острова (П. Загребельний). 9. Ібрагім був занадто розумний чоловік, щоб не знати, яка загрозлива річ влада (П. Загребельний). 10. Отут був сад, стояла хата наша, Збудована ще дідусем Павлом (Н. Царук). 11. Старенький млин і липи ще Липинського Нагадують історію села (Н. Царук). 12. Тоді ще мало так було весіль, У повоєнний той сорок дев'ятий... (Н. Царук). 13. Знай, що без тебе я, як без діток мати, Що в безсонних ночах не шукає сну (Н. Царук). 14. Люблю життя, як сонце любить сонях, Як високостя люблять журавлі, Й несу любов свою маленькій доні Від імені всіх матерів землі (Н. Царук). 15. Старенька мати сина тут знайшла, Стоїть в сльозах Миколина дружина (Н. Царук).

2. Від поданих прикметників утворіть, де це можливо, синтетичні й аналітичні форми вищого та найвищого ступенів порівняння.

Босий, бузковий, великий, весняний, високий, гіркий, гладкий, гострий, грізний, дзвінкий, дорогий, дощовий, дужий, зайвий, залізний, здоровий, зелений, зозулястий, карий, кислуватий, красивий, милесенький, могутній, мудрий, пишаний, поганий, порожній, премудрий, пристаркуватий, прозорий, свіжий, сильний, сіренький, справедливий, срібний, старий, степовий, страшний, тихий, тутешній, тяжкий, чорний, чорнявий, чудовий, швидкий, ясний.

Вправа до тем 9–10

1. Із художньої літератури чи ЗМІ випишіть шість речень із числівниками, з'ясуйте їхню значеннєво-граматичну групу (кількісний чи порядковий), семантичний розряд кількісного числівника (означено-кількісний (власне-кількісний, збірний, дробовий) чи неозначено-кількісний), структурно-морфологічний розряд (простий, складний, складений), морфологічні ознаки та синтаксичну роль.

2. Запишіть числа словами й поставте іменники в потрібній відмінковій формі.

3 (товариш), 4 (мисливець), 25 (олівець), 0,5 (метр), 3 (літр), 48 (книга), 2 (рушниця), 3 (селянин), 5 (слово), 4 (сани), 100 (день), 2 (окуляри), 45 (доба), 35 (ножиці), 5 (щипці), 23 (стіл).

3. Перепишіть речення, визначте синтаксичну роль усіх числівників, зробіть повний морфологічний аналіз числівникових форм.

1. Мати хліб і сіль давала, а сестра обновила: дві сорочки дарувала, хусточку шовкову (А. Малишко). 2. Було у матері їх, синів, троє (С. Васильченко). 3. Вже можна було розібрати, що там [у човні. – Н. К.] сиділо четверо – двоє на веслах, а двоє – один проти одного (М. Коцюбинський). 4. Скільки років землі – і мільярд і мільйон, а яка вона й досі ще гарна! (Л. Костенко). 5. Два чорні лебеді календарного білого моря випливають із ночі і знову кудись у ніч (Л. Костенко). 6. Сім струн я торкаю, струна по струні (Леся Українка). 7. Був собі чоловік і мав шестеро синів та одну дочку (Народна творчість). 8. Один у полі – не воїн (Народна творчість). 9. На той час суддями були якісь два Осли... (Л. Глібов). 10. Три вершини звелися на стремених, пильно вдивляючись у знайомі обриси міста (І. Цюпа). 11. В середині острова над чималою бухтою розташувалося чотири десятки рибальських хат (М. Трублаїні). 12. Одна дивилась радістю живою, А друга – Синім болем на стеблі, А третя, Третя – сивою журбою... (О. Богачук). 13. А один був живий (Л. Костенко).

Вправа до тем 11–12

1. Перепишіть текст, виділіть займенники, визначте їхній розряд за значенням, морфологічні ознаки та з'ясуйте, із якими частинами мови вони граматично співвідносні.

Один з верхівців, старший, бородатий, зігнувся, важко дихав, безупинно хапався за груди і натужно заходився хрипким кашлем. Молодший їхав поруч і підтримував свого супутника, щоб не впав з коня, а коли той задихався і закривав очі під лоба, розпачливо шепотів.

– Чекай, отче, не вмирай!.. Скоро-скоро Сула... А на тім боці – Руська земля... Переяславська... Там – свої люди, не дадуть загинути... Доберемося додому... На Сейм...

Коли старшому ставало легше, він збивав з бороди паморозь, з натугою і гіркотою в голосі відповідав:

– Додому?.. Не доберуся я вже додому... Відчуваю, як тануть мої сили... Як пече в грудях і ноги холонуть... Клята Половеччина всі соки висмоктала... Три роки неволі, поневірянь, голоду та побоїв далися взнаки!.. Був як дуб, а став як висохла билина... Туга серце сточила, мов іржа залізо, – за спаленою хатиною, за порубаними дітками найменшими, за нашою матір'ю, що десь у бусурменському полоні невтішно сльози ллє, якщо жива, за Настею, твоєю сестрицею, яка стала, кажуть, наложницею у поганина-половчина... Один ти в мене залишився, Жданку, бо Іван хтозна чи живий... Одна моя надія – ти... Сподіваюся, що доберешся на рідну землю і пустиш у неї коріння... Щоб рід наш не перевівся!

Ждан злякано глянув на батька, бо в голосі того звучала явна приреченість... (В. Малик).

2. Із поданого тексту випишіть займенники, зробіть їхній морфологічний розбір.

Відомо кілька пояснень того, як айр (лепеха, татарське зілля) був занесений в наші краї з Півдня. Кажуть, що коріння лепехи принесли на нашу землю татарські коні в розцілинах копит. Інші перекази свідчать, що ординці мали коріння айру за талісман і ним освячували всяку воду. Вкинуті у річку й озера шматочки коріння згодом приживалися.

Айр – цілюще зілля. Речовини, що містяться в ньому заспокійливо діють на нервову систему людини, гоять рани, поліпшують пам'ять, підсилюють зір (Л. Павленко).

Вправи до теми 13

1. Перепишіть речення, виділіть означальні прислівники. З'ясуйте їхній розряд за значенням. Утворіть, де це можливо, ступені порівняння.

1. Тихо строчать дощі... (Л. Костенко). 2. Нові покоління, як обнова, В лоні сповиваються твоїм, І дідівська гордовита мова Служить вірно і слухняно їм (В. Симоненко). 3. Коли ми йшли удвох з тобою Вузкою стежкою по полю, Я гладив молоде колосся, Як гладить милому волосся Щаслива, ніжна наречена... (Д. Павличко). 4. Під сосною, на теплому твердому піску, змішаному з падалишиньою глицею, лежить Тимоха – смирний, неговіркий, трохи тютійкуватий хлопець (Гр. Тютюнник). 5. – Князь і княгиня, коли треба, посилають по нього, бо має він легку руку, – теж шепотом відповів Самуїл. – Ось чому я привів вас сюди... (В. Малик). 6. Гришка, Муся, Котик та Юшка анітрішки не бояться його (вітру – Н. К.) (В. Винниченко). 7. Ой три шляхи широкії Докупи зійшлися (Т. Шевченко). 8. Звучать рядки. І точно. І прицільно. В усьому, як і ти, на чистоту. Спокійно. Глухо. Стримано. І сильно. Тривожать душу. Будять доброту (Т. Яковенко). 9. Природа мудра. Все створила мовчки (Л. Костенко). 10. Дуже дивний пейзаж: косяками ідуть таланти. Сьоме небо своє пригинає собі суєта. При майстрах якомсь легше. Вони – як Атланти. Держать небо на плечах. Тому і є висота (Л. Костенко). 11. Пахоці зрілого хліба особливо були

відчутні вечорами, коли спадала спека і настояне на колосках повітря розтікалося селом... (І. Цюпа).

2. Від наведених прикметників утворіть прислівники й запишіть їх у формах вищого та найвищого ступенів порівняння.

Швидкий, близький, добрий, сильний, тихий, далекий, багатий, гарний, свіжий, дорогий, поганий, частий, тонкий, веселий, теплий.

3. У поданих реченнях виділіть обставинні прислівники, визначте їхній розряд за значенням (місця, часу, причини, мети тощо).

1. *Весна. А вітер – наче восени. Чекає дощ зірватися щомиті (Л. Костенко).* 2. *Десь вітер грає на віолончелі, Морозні пальці приклада до скла, І ти одна в зажуреній оселі Замріяно схилилась до стола (В. Симоненко).* 3. *Тільки один пагінець унизу остався живий, та й той листя губить – осінь почув (Гр. Тютюнник).* 4. *Той самий Ізяслав, який нещодавно цілувався зі Святославом у Лукаві, втративши в міжусобній війні Київ, вирішив відняти у Святослава Чернігів і привів під його стіни половців (В. Малик).* 5. *Івашко обережно зігнав голубів з землі на грядку, з грядки на повітку, а звідти деяких аж на дах будинку (В. Винниченко).* 6. *Через снігів пороги Та навпростець, через поля, дороги – Летів один усім вітрам навстріч (О. Богачук).* 7. *Україно! Доки жити буду, Доти відкриватиму тебе (В. Симоненко).*

Вправи до теми 14

1. Прочитайте текст, выпишіть усі дієслівні форми, визначте їхні морфологічні ознаки, синтаксичну функцію. З'ясуйте, які з дієслівних форм незмінні.

Собор здіймався вище й вище, виростав із землі велетенською рожжевою квіткою, позбавленою стебла, збунтованою проти всіх відомих сил і стихій природи, проти людей, проти самого будівничого, і Сивоок ніяк не міг позбутися жахного враження, ніби оті камені й плінфи, ніби ота рожжева цем'янка, якою скріплювано стіни, – то частки його власного єства, ніби перевтілюється він у цю споруду, сам зникаючи непомітно, поступово, неухильно.

Коли ж стало будування готове, посеред київських снігів і звідусіль заквапився люд, щоб поглянути на те диво, ще й не докінчене, тоді раптом знову мовби ожив Сивоок для нового діла; довгі роки неймовірного напруження вмиць відлетіли геть, їх неначе й не було, і отого виснажливого вмирання душі й тіла теж не було – народилися в ньому нові сили, нова потуга, так, певно, буває з тим сміливим птахом, який, розмахнувшись, вганяється в найвищу височінь і в найкрутішому зльоті лякається, що не стачить йому снаги, і летить що вище, то важче й важче, ось-ось упаде каменем донизу, але потім, досягнувши все ж найвищої точки, несподівано для самого себе відкриває в собі безмежні запаси легкої летючості і нестримно ширяє в блакиті, пронизаний сонцем.

Така пташина летючість з'явилася в душі Сивооковій, коли забрався він на височезні риштовання в головній бані храму і почав викладати найбільші софійські мозаїки (П. Загребельний).

2. Визначте, які дієслівні форми утворилися від основи інфінітива, а які – від основи теперішнього часу.

Біжить, бредеш, вимієш, винесли, виснажений, відволікаючи, дбають, замету, замовляємо, зароблений, заробляючи, зашиєш, зіщулитися, куплений, лежала, мовчатимеш, надолужуватиму, підійшов, подумав, пожовтілий, приносять, прозрівши, промоклий, розлітається, розчинивши, світає, складає, спізнилися, сягаючи, увірвався, хвилюєшся, читайте.

Вправи до теми 15

1. Від поданих дієслів, де це можливо, утворіть співвідносні видові пари, поясніть способи їхнього творення.

Бігти, благословляти, брязкати, вдарити, вернути, вечеряти, вибирати, виповзти, виправити, вирости, вихо'дити, ви'ходити, відгриміти, відкривати, відчиняти, впасти, дарувати, ждати, жити, забідкатися, забувати, загляда-ти, заснути, імпонувати, кликати, ковтати, малювати, марити, мліти, осту-дити, падати, перекреслити, переноси'ти, перено'сити, підмальовувати, під-казати, повернути, попостогнати, розуміти, сіяти, сміятися, співати, стели-ти, сумувати, творити, учителювати, ховати, ходити, шукати.

2. Наведені дієслова запишіть у три колонки: 1) дієслова недоконаного виду; 2) дієслова доконаного виду; 3) дієслова, які, не змінюючи форми, можуть на-бувати значення обох видів.

Автоматизувати, акліматизувати, атакувати, виглядати, випити, виповзати, ви'стояти, витрушувати, вихлюпувати, впасти, годувати, гомо-ніти, дати, доскочити, заблискати, закипіти, закричати, заплакати, збагну-ти, зрадити, клекотіти, кухарювати, минути, мліти, мовчати, наслідувати, знаходитися, обминати, плакати, повторювати, позношувати, помилятися, попочитати, порвати, посидіти, посміятися, приборкати, пробачити, пройти, простити, протремтіти, роздивитися, розрубати, складати, спати, сповити, сприймати, стати, стояти, торжествувати, ховати, шукати.

Вправи до теми 16

1. Прочитайте текст, випишіть дієслова, визначте їхню часову форму, а також число, особу й рід (де це можливо).

Тим часом ішла весна. Ще падав деколи сніг, але й одразу розтавав. А одного разу повіяв теплий вітер, ринули потоки води, поля зовсім почорніли. На деревах набухли бруньки. Жайворонки піднялися від землі й там високо під чистим, блакитним небом видзвонювали свої пісні. Ще день, два минає, парує й протряхає земля. На взлісся виглянули перші квіти. З вирію верталися птахи. Ось закурликали десь журавлі. Довго не можна піймати їх зором. Сліпуче сонце закриває їх своїм промінням, але ось все виразніше й виразніше чути їх радісний голос, і око ловить першу низку. Летять, вертаються. Були десь далеко в гос-тині, але ніде не є так добре, як у рідній землі.

Нарешті й берези пустили барву. Ніжні, жовтуваті бруньки набрякли й нагадують краплинки чистого воску. На поле виходить орач і закладає в мастку, чорну землю плиту свого плуга. Полетіла набік скиба. Сонце лє на неї своє тепло. Бризнули з руки сіяча зернята й опліднили її.

Матвій вийшов також на поле. Як і кожного року, так і цього йде полем, сіє своє зерно (У. Самчук).

2. Від поданих дієслів утворіть усі особові форми теперішнього часу, поясніть написання, поставте наголос.

Нести, любити, густити, сіяти, воркотіти (1-а половина студентів за списком).

Носити, сидіти, щebetати, стелити, булькотати (2-а половина студентів за списком).

Вправи до теми 17

1. Із поданих речень випишіть дієслова наказового способу, поясніть їхнє значення та особливості творення. З'ясуйте правопис.

1. *Плекаймо в серці кожне гроно, прозоре диво калинове. Хай квітне, пломенить червоно в сім'ї великій, вольній, новій* (Д. Білоус). 2. *Будьте вдячні народу, бережіть теє слово, Що гранилось віками у битвах, в трудах...* (Л. Забашта). 3. *Не страшно вітрів, ані кривди суворої. Моя Україно, мій шлях озори!* (М. Чернявський). 4. *Любіть Україні, як сонце, любіть, як вітер, і трави, і води... в годину щасливу і в радості мить, любіть у годину негоди* (В. Сосюра). 5. *Як сонця безсмертного коло, що креслить у небі путі, любіть свою мову й ніколи її не забудьте в житті* (В. Сосюра). 6. *Відгадай обов'язково назву цього міста: невелике буде слово – випечене з тіста. Яке це місто?* (Калач) (Д. Білоус). 7. *Є слова – ну й цікаво! Є слова – просто диво! Прочитаймо їх з вами: чи то зліва направо, чи то справа наліво – означають те саме. Ось дивіться: корок, біб, Кирик, зараз, піп... Є ще й інші на умі, та назвіть ви їх самі...* (Д. Білоус).

2. Від поданих дієслів утворіть особові (в однині й множині) форми наказового способу.

I. *Прочитають, позначать, працюють, лізуть, перуть, шиють, ріжуть* (1-а половина студентів за список).

II. *Сіють, говорять, дорожать, збирають, заходять, в'яжуть, беруть* (2-а половина студентів за список).

3. Прочитайте речення, випишіть дієслова умовного способу, з'ясуйте відтінки їхніх значень. Виділіть випадки, коли умовний спосіб ужито в значенні іншої способової форми.

1. *Скільки б не судилося страждати, все одно благословлю завжди День, коли родила мене мати Для життя, для щастя, для біди* (В. Симоненко). 2. *Як-би в житті всі чесними були, – Облуцилась би фальші позолота, Не роззявляла б галасливість рота І не лила б словесної смоли. Не заздрили б один одному потай, Не продавали б честі з-під поли, Не шкірили б лукавої хвали І брехнями не городили плота* (О. Богачук). 3. *Вже над лісом рудим простелились лисицями дюни, А пісочок цнотливий І безтямно, і проклято юний Вистилає, лащить-ся, Наче він ні при чому. Закопати б, туди його к бісу, І швидше мотати*

додому (І. Драч). 4. *Якби взяли і всю мізерію з собою, Дідами крадене добро, Тоді оставсь би сиротою З святими горами Дніпро!* (Т. Шевченко). 5. *Ти хотів би квіток на дорозі моїй* (Леся Українка). 6. *О рідний краю! Коли б мені й сто рук, коли б я висоту збагнув усіх наук – всіма б руками я на тебе працював, всіма б знаннями я тебе відбудував* (В. Лісняк).

Вправи до тем 18–19

1. Випишіть із тексту дієслова, розподіливши їх на дві групи: 1) дієслова перехідні; 2) дієслова неперехідні. Визначте їхні лексичні та граматичні відмінності.

І. Вийшли на Більську гору, вместилися на траві. Червоною тарілкою котилося сонце над лісами, що прибилися із заходу до селища. Над долиною висіявся густий туман. Усе навкруги стало мовчазним, урочистим і таємничим. Сонце черкнуло зблисками гору, верховіття далекого горизонту і заховалося. Захід ще палахкотів червоним багаттям.

З Ворскли вийшли сільські табуни гусей і попрямували до шляху. Над горою пролетіли граки, процвірінькала згряя горобців. З поля поверталися трударі. Пахло травами і свіжим молоком.

Темінь огорнула довколишній простір. Почали дошкуляти комарі. Хлопці розвели вогнище, вкинули кілька стебел полину – щоб відігнати набридливих пискунів.

Чекали, коли ж вийде на небо перша зірка (І. Щербатенко).

ІІ. Киньте все на світі! Клопоти забудьте. Вдарте закаблуками об землю – лихом вдарте: тече річка Рось! Із безвісті літ лине – з ковилевої дорогої Слов'янищини вибігає. Та й прямисінько в наші дні. М'яко і безшелесно. І шепіт, калиновий шепіт лине над долиною. В таку мить чути навіть, як перелесники вештаються і обнімаються з русалками по дібровах.

Непідступною сторожею стоять каштани, що ними оточена школа. Є чого стояти на чатах: сьогодні випускний вечір.

Дівчата в білих платтях, хлопці в чорних костюмах. Хочуть здаватися дорослішими, ніж насправді. Хтось когось гукає, хтось когось шукає. Розрух, сміх. У повітрі витає радість, правда, замішана на душевній неспокої. Кожне думає: як проляжуть мої життєві стежки? (С. Колесник).

2. У поданих реченнях виділіть предикат та визначте різновиди залежних від нього компонентів. Зверніть увагу на випадки ускладнення субстанційних синтаксем та наявність компонентів, що не входять у валентну рамку предиката.

1. *Дід Омелько зрадів запитанню* (З. Тулуб). 2. *Ти ревнуєш мене до сонця?* (В. Лазарук). 3. *Стала мати вночі край вікна...* (О. Богачук). 4. *Полеми широким бігли дороги. Їх наздогнала стежка з села* (Г. Чубач). 5. *І хтось до когось їде тим шляхом золотим* (Л. Костенко). 6. *Ішов дід з міста, через гору, у свій присілок...* (Л. Костенко). 7. *Ходить мати в городі* (Л. Костенко). 8. *...а я писала мало не осколком великі букви, щойно з букваря...* (Л. Костенко). 9. *Надвечір загін вирушив поїздом на станцію Родаково* (П. Кононенко). 10. *Тим*

часом повненька, вайлувата Василева дружина Оля, ...перевалюючись качечкою, носила з хати до столу то тарілки з нарізаним хлібом, то помідори й огірки (В. Кашин).

3. Прочитайте речення, випишіть дієслова, з'ясуйте, до якого стану вони належать. Виділіть дієслівні форми, що не мають категорії стану.

I. 1. *Як добре, коли світиться вогонь У хаті друга, трошки таємничий, Віщує довгий, теплий стиск долонь і до розмови затишної кличе!* (М. Рильський). 2. *Ми щасливі і горді, що маємо дорогу спадщину наших визначних майстрів, художників слова, краці літературні зразки, неосяжне багатство національної мови, в яке треба проникати і яке треба вивчати і вдосконалювати* (К. Гордієнко). 3. *До тебе летіла б край світу, Де сходить зоря золота, Якби не морози на квіти, Якби не минули літа* (М. Ткач). 4. *Пригадай собі голос матері, як хочеш почути совість, пригадай собі руки милої, як хочеш повернути щастя* (Д. Павличко). 5. *Завжди шумить ріка, коли вона мілка* (Нар. тв.). 6. *Коли з любові жінка плаче – Всі безпорадні на землі* (Н. Гнатюк). 7. *Може, віхолі двері відкрити, – Хай погріється кілька хвилин?* (К. Драк). 8. *Змолоду треба набиратися знань, щоб не пуста була твоя криниця* (І. Цюпа). 9. *Щоб нас укотре здивувати, Грибами висіявся ліс* (Г. Світлична). 10. *Не досить народитися на землі, щедрій талантами, щоб уже з коліски самому претендувати на талановитість. Треба вчитись* (П. Загребельний). 11. *Живемо так, що доля одного переплітається з долею іншого, немов коріння дерев, які ростуть поруч* (М. Томенко). 12. *І котилось на лісом Пахуче, високе, рожеве, тепле сонце, Як матір'ю спечений хліб* (Б. Олійник). 13. *Треба бути сліпим, щоб не бачити, до чого воно йдеться* (А. Головка).

Вправи до теми 20

1. Перепишіть речення, виділіть особові форми дієслів, поясніть, у якому значенні вони вживаються (власне-особовому, неозначено-особовому, узагальнено-особовому).

1. *Правди не сховаєш* (Нар. тв.). 2. *Чорну душу милом не відмиєш* (Нар. тв.). 3. *Решетом воду не носять* (Нар. тв.). 4. *Удосвіта встанеш – більше діла зробиш* (Нар. тв.). 5. *Згаяного часу і конем не доженеш* (Нар. тв.). 6. *Журбою біді не пособиш, плачем лиха не збудешся, і голови втрачати не треба* (М. Стельмах). 7. *А казуси й такі бувають: Не встигли збудувати – вже й ламають* (В. Коломієць). 8. *Від добра добра не шукають* (Нар. тв.). 9. *Арфо серця мого! Люблю зажуру пісень твоїх, і невмирущий оптимізм гумору твого, і музику слів твоїх* (С. Плачинда). 10. *Учіть дітей бачити, мислити, відкривати і дивуватися* (В. Сухомлинський). 11. *Бери до серця і зятям: душа творця не перекуїтне* (М. Сингаївський). 12. *Пишіть листи і надсилайте вчасно, коли їх ждуть далекі адресати, коли є час, коли немає часу і коли навіть ні про що писати* (Л. Костенко). 13. *Не шукай правди в других, коли в тебе її нема!* (Нар. тв.). 14. *Про Андрія забули й думати на селі: порішили, що він загинув* (М. Коцюбинський). 15. *Вчись не до старості, а до смерті* (Нар. тв.). 16. *Не обіцяй в біді згадати*

друга, А просто другом будь йому завжди (М. Карпенко). 17. Люблю похмурі дні, коли сизі хмари ледь пробиваються крізь проміння золоте (М. Стельмах).

2. Спишіть речення, підкресліть безособові дієслова, поясніть їхнє значення, морфологічні ознаки та синтаксичну роль.

1. *Стоять пшениці, засмаглявлені, посихлялись важким колоссям, гарячим духом сонця, духом самого життя віє від них (О. Гончар).* 2. *А для мужніх сердець не забракне у всесвіті бур (І. Стаднюк).* 3. *Надворі смеркало і сутеніло (І. Нечуй-Левицький).* 4. *Слову художнику надано величезної сили (О. Гончар).* 5. *На сизих луках скошено отаву, і літо буйне в береги ввійшло (М. Рильський).* 6. *Куди не глянь – скрізь розвернулося, розпустилося, зацвіло пишним цвітом (Панас Мирний).* 7. *Дихнуло розпареною сосниною (Г. Тютюнник).* 8. *У хаті не сиділося (Панас Мирний).*

3. Згрупуйте наведені дієслова, записуючи окремо безособові форми й ті, що можуть функціонувати в безособовому й особовому значенні. З останніми складіть речення.

Дихнуло, дощить, залило, морозить, надано, несе, пахне, пече, повеселішало, світає, сутеніє, тягне, щастить.

Вправи до теми 21

1. З'ясуйте, від якої основи (інфінітива чи теперішнього часу) утворені подані дієприкметники.

Побілілий, відкладений, відпущений, в'янучий, завітчаний, замкнутий, замкнений, заплачений, здичавілий, зеленіючий, зів'ялий, зняжковілий, зрозумілий, кошений, ношений, нудьгуючий, обгорілий, окрилений, пануючий, печений, писаний, поглинаючий, поржавілий, посинілий, розбитий, розвантажений, сивіючий, тремтячий.

2. Від поданих дієслів утворіть дієприслівники, виділіть суфікси, поставте наголос. Зверніть увагу на категорію виду у твірних та похідних формах.

Відбити, віддалитися, врятувати, доповісти, зберегти, звільнити, здолати, зустрітися, зчепити, скосити, змерзнути, набити, одержати, освітлити, перебороти, перекинути, сплутати, привезти, розвинути, усміхнутися.

3. Зробіть повний граматичний розбір дієприкметників і дієприслівників.

1. *В старім гнізді танцюють лелечатка, і, одірвавши ніжку від землі, немов малі русалоньки, дівчатка гойдаються в зеленому гіллі (Л. Костенко).* 2. *Не жартуй наді мною, будь ласка, І, говорячи, не мовчи (В. Симоненко).* 3. *І здається мені, що, минувши потемнілі вітряки, я входжу в синє крайнебо, беру з нього свою зірку та й навпростець полями поспішаю в село (М. Стельмах).* 4. *На дні душі, немов на дні ріки, Каміння споминів лежить роки. Його лиш повинь почуттів пересува, Порушуючи давнії слова (Д. Павличко).* 5. *Чому поля й луги собі причалами Обрала ентеєрівські вітри, Пронизуючи ядерними жалами Волинь, Хмельницький, Київ, Чигирин? (В. Гей).* 6. *З тихим дзвоном падають каштани, В сонця набираючись тепла (Т. Яковенко).* 7. *Хустину кинувши на плечі, надівши плаття весняне, Берізка вибігла надвечір І жде чи вітру, чи мене*

(С. Будний). 8. *І тепер, проживши піввіку, я згадую далеке вечірнє стависько, потемнілі в жалобі трави, що завтра стануть сіном, велетенські шоломи копниць, останній срібний дзвін коси і перший скрип деркача...* (М. Стельмах). 9. *До слів тулились золоті слова, єднанням душ зігріті* (Л. Горлач). 10. *Виорює плуг поржавілі набої, І солодко в землю лягає зерно* (М. Стельмах).

Вправи до теми 22

1. Прочитайте речення, выпишіть прийменники разом з опорними словами; з'ясуйте, у складі якої відмінкової форми вони виступають і які відношення виражають.

1. *Поміж кучугурами, твердими, залежаними, порослими бур'янами, він грався зі своїм дитячим товариством у жмурки, розбійників, у війни і приходив додому чорний, як шахтар після упряжки* (Г. Тютюнник). 2. *Самі на себе дивляться ліси, розгублені од власної краси* (Л. Костенко). 3. *Я належу до числа тих, долею яких дуже цікавляться в Україні, – цебто тих, що по війні мали щастя опинитися у вільному світі...* (І. Багрянний). 4. *Ми гребли з усіх сил під мудрим керівництвом нашого батька* (О. Довженко). 5. *...Місяць стояв у зеніті й висів над безоднею* (М. Хвильовий). 6. *Мрія океанові без краю, ризою рвучись об скелі – дужча від могильного відчаю: звала зорі з їхніх келій* (В. Барка). 7. *Дні пролітали сполоханими птицями і над лісом, що важко вгруз у землю зелено-сизим гранітом, і над кучугурами піску, що насипали їх вітри, відзначаючи одвічні шляхи свої через убогу деревлянську землю* (О. Слісаренко). 8. *Лекція на вчительських курсах мала початися о десятій, а зараз була тільки дев'ята* (Б. Антоненко-Давидович). 9. *Власне, не було думок, а тільки одна безконечна і невиразна, що плутається йому ще від учора крізь цілісіньку ніч безсонну...* (Є. Плужник). 10. *Сьогодні неділя, день і для мене святковий* (В. Підмогильний). 11. *За коліями, супроти депо, біля колодязя під дашком стояла черга з цеберками і коромислами, і той, хто тяг воду, довго крутив корбу – колодязь був глибокий* (Г. Тютюнник). 12. *Неговіркий, похмуристий, з вусами якомось непривітно навислими, ось він, з'явившись зі степу, йде толокою поважки, суне, мов хмара, і хоч ми, слобідські хлопчачки, ні в чому перед ним не завинили, щораз при його наближенні відчуваємо неояснений страх* (О. Гончар). 13. *Між ними, між тими учнями, і Василь десь цілими днями пропадає...* (У. Самчук).

2. З'ясуйте, до якої частини мови належать виділені слова. Зробіть повний морфологічний розбір виділених прийменників.

1. *Припав я брату на плече **Край** лісу яворового* (Д. Павличко). 2. *Довкола мляво, не поспішаючи, без пристрасті й гарячкості точилось щоденне селянське життя* (Б. Антоненко-Давидович). 3. *В дні, прожиті печально і **просто**, все було як незайманий сніг. Темнооким чудесним гостем я чекала тебе з доріг* (Л. Костенко). 4. *Звідусіль, од усього світу загороджено їх: **здаду** товстим та високим муром, а **спереду** густими, непролазними кущами бузку* (В. Винниченко). 5. *Верхівець здибив коня, круто завернув його, інші теж стали завертати*

коней, поскакали до дружини, **услід** їм сипнули стріли (П. Загребельний). 6. Звучав наш сміх в широких коридорах **під час** перерв у той далекий час (В. Сосюра). 7. А ми, малі, дивилися розгублено, як **мимо** нас, притишуючи крок, вона йшла між стоптаними клумбами на свій останній – перший наш урок (А. Бортняк). 8. Зростало **поруч** – добротворне й хиже, але на те й були ми молоді, щоб бачити в буденному прекрасне, в звичайному – казкове, неземне (Л. Горлач). 9. **Навпроти** кожного знімка металева пластина. На ній одчеканене прізвище (С. Колесник). 10. Я, що тебе любив, тобі **назустріч** плив (Т. Шевченко). 11. Я журавлям дивлюсь **услід** (В. Густі).

Вправи до теми 23

1. Перепишіть речення, підкресліть сполучники однією рисою, а сполучні слова – двома. Визначте розряд сполучників за будовою.

1. Біжить навстріч мені Іринка Повідати, а що у світі І найгарніше, Найсвітліше, І найдобріше над усе, І те, єдине, Наймиліше, Що тиху радість нам несе (В. Густі). 2. Ти прийми в подарунок від мене Все, що довго для тебе беріг – Щире серце, палке і натхненне, Даль прозору широких доріг... (С. Будний). 3. Мені було дев'ятнадцять літ... Це той вік, коли людина приймає в свої груди найбільший біль, найдужчі страждання і в них топить надлишки своєї буйної молодості (В. Винниченко). 4. Живи здоровий, синку мій, рости, стивай меди із чарівної чаші, А я, твій батько, маю ще тягти кормигу літ у чорнім єралаші, збавляючи літа свої найкращі в світах, які не можна осягти (В. Стус). 5. Прадід примічав, звідки в цей день вітер, коли з Дніпра – риба ловитиметься, коли із степу – добре на бджоли, коли з низу – буде врожай (Ю. Яновський). 6. Ось-ось прийду до хатоньки моєї, Де мати жде мене й не жде, Я скрикну "Матінко!" до неї, Вона на груди упаде (О. Олесь). 7. Деколи пройде закутаний в сірий балахон урядник із лошам позаду, зжене горобців, що купалися в м'якому, гарячому просі на шляху, пробіжить який-небудь Сірко з реп'яхами в хвості...; і знову все стихне, все засне... (В. Винниченко).

2. Розмежуйте сполучники й однозвучні з ними сполучення слів. Слова, що в дужках, запишіть разом чи окремо. Обґрунтуйте їхнє написання.

1. Чи зрікся Галілео Галілей? Щось люди там балакали про втому. (Про/те), що рятувався він (Л. Костенко). 2. Правда, Болгарська церква стояла внизу коло річки, та (про/те) з дзвіниці було добре видно різниці, а за ними оту таємну смугу степу (В. Винниченко). 3. Село нараз поночіє. Лишень вікна покліпують яскравим освітом і жовтогарячий місяць-пастух, усміхнувшись на крайнебо, освітив безмежний овид, (що/б) видно було, як пасуться його отарні вівці – зорі (В. Скуратівський). 4. Ми прийшли у життя запалити світання, (Що/би) світ не старів, (що/би) день молодів (В. Густі). 5. Співати треба, звісно, і про зорі, (Про/те), як шепче в лузі очерет (Д. Павличко). 6. (Як/би) я висловив те, що у серці у мене й на мислі – Ніжне, а непоступливе, вірне, але невислівне? (І. Світличний). 7. (Як/би) я турбувався лиш про себе, вже б онімів давно від самоти (Д. Павличко). 8. Бороди Григорій не носив, (за/те) мав грізні

прокурени вуса, що робили його схожим на якогось стародавнього воїна (О. Довженко). 9. У хаті рідко бачив хліб я, А в школі били по руках (За/те), що зиркав я спідлоб'я На булку панського синка (Д. Павличко). 10. (Що/б) там не було, але ми, великолісці, як й інші мешканці цього екзотичного краю, тішилися тим, що неподалік – тридцять верств од нас – збереглася відома всьому світові Княж-гора – місце страти й поховання київського князя Ігоря, який заслужив такої кари за надмірні побори (В. Скуратівський).

3. Зробіть повний морфологічний розбір трьох сполучників, ужитих у тексті (на вибір).

Там, де води Десни зливаються з водами Дніпра, могутня ріка, подвоївши свої сили, відважно набігає на гори, що височать на її шляху. І хоч не бракує Дніпру ні сили, ні сміливості, міцно стоять зелені гори, і змушена ріка огинати їх, бо треба бігти далі, вперед, до синього морського лукомор'я. Такий одвічний плін Дніпра. А чи такими ж бачить він Київські гори?

Та ні, не такими. Безлюдно тут було кілька тисяч років тому. Де-не-де здіймався димок над суцільним морем лісів, над чистими водами линув мелодійний спів дівчини, яка приходила з відрами поклонитися річці, звучала енергійна пісня теслярів, що зводили в гирлі невеликої Почайни кораблі, чи рибалок, котрі пінили сітями прозору воду.

Минав за віком вік, і вже Дніпро не був наодинці з горами. Оголювалися його схили, виростали будівлі, назустріч плинові ріки поспішали під напнутими вітрилами кораблі заморських гостей. Тут народилося місто.

Для сивого Дніпра, що тече вже мільйони років, це було ніби вчора, а для нас – дуже давно. Але хоч наші сучасники й не бачили зародження міста на дніпровських кручах, вони точніше, ніж очевидець-ріка, можуть окреслити цей час. Для Дніпра – це мить, для людства – важливий період його історії (В. Русанівський).

Вправи до тем 24–25

1. Поясніть правопис поданих слів.

Аби/де, аби/хто, аби/з/ким, а/ні/за/що, а/то/ж, а/як/же, будь/що, все/ж/таки, де/про/що, де/сь де/що, де/який, іди/но, казна/з/ким, казна/хто, написав/би, не/вже, не/далеко, не/до/вподоби, не/доїдати, не/доплачувати, не/Європа, не/ждано/не/гадано, не/наче, не/ук, не/хай, ні/до/чого, ні/звідки, ні/нащо, ні/риба/ні/м'ясо, ні/світ/ні/зоря, ні/се/ні/те, ні/скільки, ні/чий, ні/читати, ні/чого, ні/який, ні/яково, отакий/то, прийшов/таки, скажи/бо, хто/зна/як, що/дня, що/найсильніший, що/небудь, що/разу, що/сь, як/найшвидше, який/небудь, як/от, як/раз.

2. Перепишіть текст, підкресліть частки, визначте їхній розряд за структурними та функційно-семантичними особливостями.

Ця земля не знала жодного мосту з каменю. Тут не вірили в камінь, ставилися до нього з засторогою, лякалися його холоднечі й замкненості, не вірили, що може захистити він людину в стужу, в лютий мороз, в осінню хвищу, в усьому надавано перевагу дереву, приступному, узвичаєному, близькому. Тому й усі мости в цій землі були дерев'яні, через що людям захожим, чужинцям,

мандрівникам, завойовникам, апостолам або й пройдисвітам здавалося, ніби тут і зовсім немає мостів, ніби лежить ця земля в неприступності, мов од сотворіння світу. Та й як вони могли запримітити руські мости, коли прокладалося все те лиш при доконечній потребі, а небавом і розруйновувалося, усувалося або ж самими будівниками, а ще частіше – силами вищих, які бували іноді й спільниками людини, але переважно виступали як сторона ворожа їй, і ті сили спричинялися до безслідного щезання навіть того, що мало б ще слугувати людині. Болота миттю всмоктували й поглинали все прокладене посеред їхніх непевних хитависьк; високі береги обронювали кручі, обсипаючи разом з ними й мостіння; пуці перегороджували буреломами тісні просіки, які вели до вузьких перехідних кладок; густі сніги звалювали вцілілі на водах щонайліпші будування, безслідно загортали їх, гнітили й нищили; весняні води зносили на ріках усі мости й кладки, не полишаючи навіть опор, але люди не відступали, на місці мостів знесених, понищених лагодили нові (П. Загребельний).

3. Перепишіть текст. Підкресліть вигуки, з'ясуйте, до якої групи за походженням і значенням вони належать.

1. А Гаврик шарпнув Михася й ревнув у лице йому: – Тікай!! За мною!! (В. Винниченко). 2. Раптом відчайдушний зойк примусив усіх озирнутись. – А, боже ж ти мій! Кинь (гранату), кинь, щоб ти луснуло! Ой, рятуйте!.. – Антоніна бігла за своїм п'ятирічним онуком Васильком (О. Довженко). 3. Ой леле! Там ціле підземне місто спорудили (О. Гончар). 4. – Диви, дива! – дивується трава (Л. Костенко). 5. – Тоді на добраніч, – Тая посміхнулась. – Угу. – На нього наплинула одвічна його похмурість. – Добраніч (П. Загребельний). 6. – Гвалт, рятуйте! Де ви! – гукала щосили Марія (У. Самчук). 7. – От тобі й маєш! – купець аж руками ударив об поли. – Невже не здогадуєшся? Таж я! Хто ж іще?.. (В. Малик). 8. – добридень – – здрастуйте – – як справи? – – спасибі – добре – як у вас? (Л. Костенко). 9. Прощай, прощай, чужа мені людино! (Л. Костенко). 10. А коли зробив Куреневі раму, щоб він міцно стояв на землі, коли оббив латами, щоб було до чого солом'яні кулі в'язати, а далі ще й ушив, то перш ніж сісти на траву і закурити цигарку – а може, на radoщах, що Курінь уже готовий, – вигукнув весело: Хух. Зморився, хай тобі абищо (Гр. Тютюнник). 11. І грім – їй-богу! – відступив за гори, І тільки дощ посіявся рясний (М. Рильський). 12. Здрастуй, сонце, і здрастуй, вітре! Здрастуй, свіжосте нив! Я воскрес, щоб із вами жити Під шаленством весняних злив (В. Симоненко).

4. Перепишіть речення, розмежовуючи вигуки й однозвучні з ними частки, поясніть їхнє значення.

1. Ой ні, ще рано думати про все. Багато справ ще у моєї долі (Л. Костенко). 2. – Загине увесь ліс! – Ой! – зажурилась мати (М. Стельмах). 3. О, як хотілося кожному дожити до того благословенного дня і хоча б мить – хоча б єдину мить! – побути там... (О. Гончар). 4. А він любив мости. О, не любив – кохав, А може, й вище! (Б. Олійник). 5. А, і ви тут, Оресте Михайловичу (Леся Українка). 6. Ой біжи, біжи, досадо, не вертай до хати, Не пуцу тебе колиску синову гойдати (В. Симоненко). 7. О земле жорстока і мила, Ковтнула ти їхні дні – Усе, що вони любили, Віддай долюбити мені! (В. Симоненко). 8. Заридала,

закричала, Підповзла до ручая. – О, візьми мене до себе, Донечко моя! (Д. Павличко). 9. О ви, „борці” за Україну! Я вас ніяк не нахваляю. Ви вміли підпалити сіно І туго затягти петлю На шиї брата ви уміли... (Д. Павличко).

7. Індивідуальна робота

Індивідуальна робота студентів передбачає написання реферату на одну із запропонованих тем і виконується на основі знань, умінь та навичок, одержаних під час лекційних і практичних занять.

Зміст індивідуальної роботи студентів

Теми рефератів

- Класифікаційні засади вивчення граматичних категорій.
- Частиномовні параметри граматичних категорій.
- Міжрівневі категорії в граматичній системі української мови.
- Проблема вирізнення слів категорії стану в сучасному мовознавстві.
- Модальні слова, проблема визначення їхнього статусу.
- Статус та граматичні ознаки службових одиниць сучасної української літературної мови.
- Варіантність відмінкових закінчень іменників у сучасній українській літературній мові.
- Семантико-граматичні ознаки власних назв (на матеріалі української поезії ХХІ століття).
- Співвідношення семантико-граматичного та формально-граматичного змісту в структурі морфологічної категорії роду іменників.
- Лексичні та граматичні параметри морфологічної категорії числа іменників.
- Семантика й парадигматичні особливості речовинних іменників.
- Семантика й парадигматичні особливості одиничних та збірних іменників у сучасній українській літературній мові.
- Синтаксична ад'єктивація відмінкових форм у сучасній українській літературній мові.
- Синтаксична адвербіалізація відмінкових форм у сучасній українській літературній мові.
- Синтаксична вербалізація відмінкових форм у сучасній українській літературній мові.
- Синтаксична ад'єктивація прийменниково-відмінкових форм у сучасній українській літературній мові.
- Синтаксична адвербіалізація прийменниково-відмінкових форм у сучасній українській літературній мові.
- Синтаксична вербалізація прийменниково-відмінкових форм у сучасній українській літературній мові.
- Функційно-граматична специфіка відносних прикметників (на матеріалі творів В. Слапчука чи творів інших письменників (на вибір студента)).
- Функційно-граматична специфіка якісних прикметників (на матеріалі творів М. Вінграновського чи творів інших письменників (на вибір студента)).

- Співвідношення синтетизму й аналітизму у структурі словотвірних категорій недостатнього ступеня вияву ознаки предмета та надмірної інтенсивності вияву ознаки.
- Семантика та особливості функціонування неозначених займенників.
- Специфіка функціонування питально-відносних займенників.
- Структура міжрівневої категорії відмінка займенників.
- Синтаксична структура речень із числівниковими компонентами.
- Структурно-семантичні та синтаксичні особливості прикметникових компаративів (на матеріалі творів волинських письменників).
- Структурно-семантичні та синтаксичні особливості прикметникових суперлативів в українській поезії ХХІ століття.
- Структурно-семантичні та функційно-стилістичні ознаки прикметників зі значенням суб'єктивної оцінки якості.
- Склад та ієрархія морфологічних категорій дієслова.
- Статус та структура категорії виду дієслова та її трансформація в інші частини мови.
- Морфолого-словотвірний вияв дієслівних родів.
- Структурно-функційний аналіз категорії часу дієслова.
- Транспозиційні особливості дієслівної категорії часу.
- Взаємодія граматичних категорій способу й часу в українській мові.
- Категорія часу на тлі синтаксичного й морфологічного рівнів мови.
- Формально-граматичні та семантичні ознаки категорії способу дієслова.
- Транспозиційні особливості дієслівної категорії способу.
- Дієслівні категорії перехідності/неперехідності та стану на тлі словотвірного, морфологічного та синтаксичного рівнів мови.
- Міжрівневий характер категорії валентності.
- Аналітизм у системі дієслівних категорій.
- Невласне-дієслівні категорії, їхня специфіка та рангове співвідношення.
- Головні умови та рівні вербалізації.
- Семантико-граматичні та стилістичні особливості дієприкметника й дієприслівника (на матеріалі самостійно дібраного тексту будь-якого стилю).
- Зв'язки, їхні типи та граматична спеціалізація в складі предикативного компонента.
- Семантична типологія прийменників.
- Прийменники як репрезентанти адвербіалізації.
- Семантико-синтаксична сфера функціонування та стилістичні ознаки підрядних сполучників (на матеріалі самостійно дібраного тексту будь-якого стилю).
- Особливості функціонування сурядних сполучників (на матеріалі самостійно дібраного тексту будь-якого стилю).
- Морфолого-стилістичні ознаки часток.

- Явища препозитивації, кон'юнкціоналізації, партикуляції, інтер'ективації в сучасній українській мові.
- Вигуки як репрезентанти нечленованих речень.

Структура реферату

Титульний аркуш

Повинен містити всі найсуттєвіші для ідентифікації видання вихідні відомості. Зразок:

Міністерство освіти і науки України

Інститут філології та журналістики

Кафедра української мови

Назва навчального проекту

Прізвище, ім'я, по батькові студента,

шифр академічної групи, у якій навчається студент

Прізвище, ім'я, по батькові,

науковий ступінь, вчене звання наукового керівника

Місто – рік

Титульний аркуш – перша сторінка реферату. Його зараховують до загальної нумерації сторінок, проте на титульному аркуші номер сторінки не ставлять.

Зміст

Зміст повинен містити найменування та номери початкових сторінок усіх структурних частин: вступу, усіх розділів основної частини, висновків, списку використаної літератури, додатків (якщо необхідно). Нумерацію сторінок подають арабськими цифрами без знака № і позначки с.

Вступ

Розкриває зміст наукової проблеми та її значущість. Потрібно обґрунтувати актуальність роботи, сформулювати мету й завдання. Схарактеризувати джерельну базу роботи.

Основна частина

Складається з розділів та підрозділів, у яких стисло, логічно й аргументовано викладено зміст і результати роботи. Під час написання основної частини реферату студент обов'язково повинен покликатися на авторів і джерела, із яких запозичив матеріал чи певні положення.

Кожний розділ треба починати з нової сторінки.

Висновки

Відбивають найважливіші наукові та (чи) практичні результати дослідження. Важливо висловити власну думку з приводу основних положень обраної теми, аргументувати свою позицію.

Список використаної літератури

Повинен містити бібліографічні описи використаних джерел.

Додатки (за необхідності).

8. Методи навчання

Залежно від обсягу та складності матеріалу на лекціях викладач застосовує пояснювально-ілюстративний метод та / або метод проблемного викладення, на практичних заняттях – частково-пошуковий та / або репродуктивний методи; організація самостійної й індивідуальної роботи студентів передбачає поєднання прийомів репродуктивного, частково-пошукового та дослідницького методів.

9. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль успішності студента (залік (4-ий семестр), екзамен (5-ий семестр)) має форму усного опитування за змістом курсу. Кожен білет містить два теоретичних питання та одне практичне завдання.

Студенти, які упродовж семестру набрали 75 і більше балів, екзамен і залік не складають.

Питання до заліку

1. Граматика української мови, її розділи. Основні граматичні поняття.
2. Граматичне значення слова в його стосунку до лексичного значення. Способи вираження граматичних значень слів у сучасній українській літературній мові. Граматична форма слова. Граматична категорія. Система граматичних категорій в українській мові.
3. Проблема поділу слів на частини мови в сучасній лінгвістиці. Сучасні класифікації лексико-граматичних класів слів.
4. Повнозначні (самостійні) і неповнозначні (несамостійні, службові) частини мови. Вигуки. Проблема визначення статусу слів категорії стану (предикативних прислівників) та модальних слів (модальних прислівників).
5. Взаємоперехід у системі частин мови: синтаксичний, морфологічний, семантичний.
6. Іменник, критерії його вирізнення. Первинні та вторинні іменники. Проблема виділення займенникових іменників.
7. Лексико-граматичні розряди іменників. Перехід іменників з одного лексико-граматичного розряду в інший.
8. Семантико-граматичний та формально-граматичний зміст категорії роду, її морфологічне, словотвірне, синтаксичне та лексичне вираження. Проблема вирізнення іменників спільного роду. Подвійні форми іменників одного роду. Родова диференціація невідмінюваних слів. Рід аббревіатур.
9. Категорія числа іменників, її значення та граматичні засоби вираження. Однина й множина в граматиці та однина й множина в об'єктивній дійсності. Іменники, яким притаманні обидві форми числа.
10. Відсутність числових протиставлень у парадигмі деяких іменників (*singularia tantum, pluralia tantum*). Залишки форм двоїни в сучасній українській

мові. Засоби утворення форм множини в українській мові. Контекст і число іменників. Суфікси форм множини, морфологічні чергування в основі. Роль наголосу у вираженні категорії числа.

11. Відмінок як міжривнева категорія. Відмінкова система сучасної української літературної мови. Проблема кількості відмінків.

12. Диференційні ознаки морфологічних і семантичних відмінків. Основні значення морфологічних відмінкових граем.

13. Принципи поділу іменників за парадигматичними ознаками на відміни та групи. Невідмінювані іменники на тлі флективного ладу української мови.

14. Парадигматичні ознаки іменників I відміни. Поділ іменників I відміни на групи.

15. Парадигми іменників II відміни, розмежування граматичних синонімів. Відмінювання іменників із кінцевим *-р*.

16. Парадигматичні ознаки іменників III відміни. Система закінчень іменників IV відміни.

17. Особливості відмінювання іменників, що мають тільки форму множини. Іменники з ознаками прикметникової парадигми.

18. Прикметник як виразник статичної ознаки предметів. Специфіка морфологічних категорій прикметника. Проблема визначення кількості компонентів відмінкової парадигми прикметника в сучасній лінгвістиці. Характер категорій роду, числа й відмінка прикметників у сполученні зі змінюваними іменниками, іменниками, що не мають словозміни, та з іменниками спільного роду.

19. Форми прикметника в українській мові: повні стягнені, повні нестягнені, короткі. Особливості відмінювання прикметників твердої та м'якої груп; парадигматичні ознаки прикметникових форм на *-лиций*. Синтаксичні функції прикметників.

20. Значеннєво-граматичні розряди прикметників (якісні, відносні, присвійні). Питання про порядкові прикметники в лінгвістичній літературі. Проміжні розряди прикметників.

21. Питання про статус, кількість граем категорії ступенів порівняння та терміни на їхнє позначення. Значення форм вищого (компаратива) і найвищого (суперлатива) ступенів порівняння, їхні синтаксичні функції. Синтетичні (прості, складні) та аналітичні (складені) форми ступенів порівняння, їхнє творення.

22. Модифікаційні словотвірні категорії прикметника: категорія недостатнього ступеня вияву ознаки предмета, її значення та форми вираження; категорія надмірної інтенсивності вияву ознаки, її семантика та формальні засоби вираження; категорія суб'єктивної оцінки якості.

23. Виникнення й розвиток поняття числа. Первинні конкретні системи числення. Значення числівників як слів, що виражають кількість і порядок предметів при лічбі. Їхні головні граматичні ознаки. Шкільна й наукова традиція в інтерпретації числівника. Відмежування числівників від інших слів із кількісним значенням.

24. Кількісні числівники. Семантичні розряди кількісних числівників. Питання про порядкові числівники в лінгвістичній літературі. Структурно-морфологічні розряди числівників.

25. Типи відмінкових парадигм кількісних числівників.

26. Відмінювання порядкових числівників. Синтаксичні функції кількісних та порядкових числівників. Зв'язок кількісних числівників з іменниками.

27. Проблема частиномовного статусу займенникових слів. Співвідно-ність займенників з іншими частинами мови.

28. Розряди займенників за значенням. Морфологічні категорії різних займенникових форм.

29. Особливості відмінювання й наголошування займенників.

30. Словотвірні ознаки займенників. Проніміналізація. Субстантивація та партикуляція займенників.

31. Визначення прислівника як частини мови. Морфологічні ознаки та синтаксичні функції прислівникових форм.

32. Семантичні групи прислівників.

33. Творення й морфологічний склад прислівників. Ступені порівняння прислівників. Категорія безвідносного ступеня вияву ознаки та суб'єктивної оцінки прислівників. Адвербіалізація. Уживання прислівників у значенні прийменників.

34. Питання про слова категорії стану та модальні слова в лінгвістичній літературі.

Питання до екзамену

1. Поняття про дієслово як частину мови. Його власне-семантичні особливості: узагальнене значення динамічності та система видових значень.

2. Система дієслівних утворень в українській літературній мові. Зв'язка, службова функція компонента *бути*.

3. Поняття про дві основи дієслова.

4. Типи дієвідмінювання.

5. Рівні граматичних категорій дієслова.

6. Семантика категорії виду. Взаємодія семантики виду з лексичним значенням дієслова.

7. Дієслова доконаного й недоконаного виду (видові пари), їхній стосунок до категорії часу.

8. Основні способи творення видових форм дієслів.

9. Немарковане видове протиставлення у двовидових дієсловах. Одновидові дієслова.

10. Визначення категорії часу. Система дієслівних часів у сучасній українській літературній мові. Пряме й переносне вживання часових форм. Зв'язок категорії часу з категорією виду.

11. Теперішній час, його значення.

12. Минулий час, його семантичні ознаки та особливості творення.

13. Значення та утворення форм майбутнього часу.
14. Загальне значення та структура категорії способу. Зв'язок категорії способу з категорією часу.
15. Дійсний спосіб дієслова.
16. Значення та утворення форм наказового способу. Співвідношення синтетизму й аналітизму в дієсловах наказового способу.
17. Семантичні ознаки та специфіка утворення дієслів умовного способу.
18. Питання про спонукальний та бажальний способи дієслів.
19. Проблема виділення категорії перехідності/неперехідності дієслова.
20. Семантичні й синтаксичні ознаки перехідних і неперехідних дієслів.
21. Категорія семантико-синтаксичної валентності дієслова.
22. Валентні класи дієслів.
23. Категорія стану дієслова, її зв'язок із перехідністю/неперехідністю.
24. Активний і пасивний стани дієслів.
25. Поняття про зворотно-середній стан, його різновиди.
26. Поняття про особові форми дієслів. Рід і число дієслова у зв'язку з категоріями часу та способу.
27. Значення форм особи.
28. Парадигми дієслова. Дієслова з неповною особовою парадигмою.
29. Безособові дієслова.
30. Проблема визначення статусу дієприкметника. Дієслівні та прикметникові ознаки дієприкметника.
31. Дієприкметники активного стану, їх творення й особливості вживання.
32. Утворення та специфіка функціонування дієприкметників пасивного стану.
33. Перехід дієприкметників у прикметники (ад'єктивація) і в іменники (субстантивація).
34. Дієслівні форми на -но, -то.
35. Проблема визначення статусу дієприслівника. Дієслівні та прислівникові ознаки дієприслівника.
36. Творення та синтаксична роль дієприслівників.
37. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.
38. Визначення статусу прийменників у лінгвістичній літературі. Питання про походження прийменників.
39. Прийменники як службові слова, що виражають відношення між повнозначними словами. Уживання прийменників із певними відмінками іменників та субстантивованих слів.
40. Синоніміка прийменників. Прийменники-антоніми. Класифікація прийменників за структурою.
41. Первинні й вторинні прийменники. Перехід самостійних слів і словосполучень у прийменники. Відприслівникові та відіменні прийменники.
42. Поняття про сполучник, його функційна характеристика.
43. Класифікація сполучників за структурою.

44. Характеристика сполучників за типом синтаксичного зв'язку. Сполучники сурядні й підрядні.

45. Характеристика сполучників за способом уживання (одиничні, повторювані, парні).

46. Розрізнення сполучників (*проте, зате, щоб, якби, якщо*) й однозвучних слів, що пишуться окремо. Критерії розмежування омонімічних сполучників та сполучних слів.

47. Проблема визначення статусу частки в лінгвістичній літературі.

48. Класифікація часток.

49. Зв'язок часток з іншим частинами мови. Місце часток у реченні (препозитивні й постпозитивні частки). Основні й варіантні форми. Перехід різних частин мови до сфери часток (партикуляція).

50. Поняття про вигуки. Вигуки як слова, що виражають емоції та волевиявлення. Первинні та похідні вигуки.

51. Групи вигуків за значенням. Функціонування вигуків у значенні іменників і дієслів.

52. Звуконаслідувальні слова.

10. Методи та засоби діагностики успішності навчання

Із метою діагностики й контролю ефективності навчальної (зокрема й самостійної) роботи студента впроваджено усне опитування на практичних заняттях, тематичні письмові самостійні роботи, вправи, підсумкові модульні контрольні роботи після вивчення кожного змістового модуля, виконання завдань ІНДЗ (написання рефератів).

11. Розподіл балів, які отримують студенти

4-ий семестр

Таблиця 3

Поточний контроль (макс = 40 балів)								Модульний контроль (макс = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1						Модуль 2		Модуль 3		
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				ІНДЗ	МКР 1	МКР 2
Т 1-2	Т 3	Т 4	Т 5-6	Т 7-8	Т 9-10	Т 11-12	Т 13			
3	3	10	3	3	3	3	3			
100										

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	Зараховано
82–89	B	
75–81	C	
67–74	D	
60–66	E	
1–59	Fx	Не зараховано

5-ий семестр

Таблиця 3

Поточний контроль (макс = 40 балів)										Модульний контроль (макс = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1						Модуль 2				Модуль 3		
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					ІНДЗ	МКР 1	МКР 2
Т 14	Т 15	Т 16	Т 17	Т 18-19	Т 20	Т 21	Т 22	Т 23	Т 24-25			
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			
100												

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	Відмінно
82–89	B	Добре
75–81	C	
67–74	D	Задовільно
60–66	E	
1–59	Fx	Незадовільно

12. Методичні рекомендації

СХЕМИ МОРФОЛОГІЧНОГО РОЗБОРУ СЛІВ

СХЕМА МОРФОЛОГІЧНОГО РОЗБОРУ *ІМЕННИКА*

1. Частина мови.
2. Початкова форма.
3. Лексико-граматичний розряд іменника (назва істоти чи неістоти; загальна або власна назва; конкретний чи абстрактний; збірний, речовинний, одиничний).
4. Рід.
5. Число.
6. Відмінок.
7. Відміна, група.
8. Синтаксична роль.
Наприклад: *Йду в Карпатах крізь летючі хмари,
де світанки сонце надпили,
де на скелях пишуть мемуари
блискавки, століття і орли* (Л. Костенко).
Сонце – іменник, поч. ф. *сонце*, назва неістоти, загальна назва, конкретний, середній рід, однина, знахідний відмінок, II відміна, м'яка група, керований член речення (прямий додаток).

СХЕМА МОРФОЛОГІЧНОГО РОЗБОРУ *ПРИКМЕТНИКА*

1. Частина мови.
2. Початкова форма.
3. Значеннєво-граматичний розряд (якісний, відносний, присвійний).
4. Ступінь порівняння якісних прикметників (за наявності) (вищий чи найвищий; синтетична (проста, складна) чи аналітична (складена) форми).
5. Словотвірна категорія прикметника (за наявності) (категорія недостатнього ступеня вияву ознаки предмета, категорія надмірної інтенсивності вияву ознаки, категорія суб'єктивної оцінки якості, категорія протилежності, категорія надміру супровідної ознаки; категорія присвійності, категорія локативної атрибутивності, категорія темпоральної атрибутивності, категорія порядковості, категорія ад'єктивної синтаксичної деривації) та форма її вираження (синтетична чи аналітична).
6. Форма вираження прикметника (повна стягнена, повна нестягнена чи коротка).
7. Рід.
8. Число.
9. Відмінок.
10. Група (тверда, м'яка, мішана (на *-лиций*)).
11. Синтаксична роль.

Наприклад: *Моя мука страшна, я вже **старша** за тебе* (Н. Горик).

Старша – прикметник, поч. ф. *старший*, якісний, вищий ступінь порівняння, проста форма, повна стягнена форма, жіночий рід, однина, називний відмінок, тверда група, іменна частина складеного іменного присудка (предкат).

СХЕМА МОРФОЛОГІЧНОГО РОЗБОРУ ЧИСЛІВНИКА

1. Частина мови.
2. Початкова форма.
3. Значеннєво-граматичний розряд (кількісний чи порядковий).
4. Семантичний розряд кількісного числівника (означено-кількісний (власне-кількісний, дробовий, збірний) чи неозначено-кількісний).
5. Структурно-морфологічний розряд (простий, складний, складений).
6. Рід (якщо є).
7. Число (якщо є).
8. Відмінок.
9. Синтаксична роль у реченні.

Наприклад: *Розійшлися **дві** дороги в полі,
Й не зійдуться вже вони ніколи* (Б. Лепкий).

Дві – числівник, поч. ф. *два*, кількісний, означено-кількісний, власне-кількісний, простий, жіночий рід, називний відмінок, компонент складеного підмета.

СХЕМА МОРФОЛОГІЧНОГО РОЗБОРУ ЗАЙМЕННИКА

1. Частина мови.
2. Початкова форма.
3. Розряд за значенням (особовий, зворотний, присвійний, означальний, вказівний, питальний, відносний, неозначений, заперечний).
4. Рід (якщо є).
5. Число.
6. Відмінок.
7. Синтаксична роль.

Наприклад: *Вона усміхнулась,
красива і сива, як доля.*

*Махнула рукою –
злетіли увись рушники.*

*“Лишайте щасливі”, –
і стала замисленим полем*

*На цілу планету,
на **всі** покоління й віки.* (Б. Олійник).

Всі – займенник, поч. ф. *весь*, означальний, множина, знахідний відмінок, означення (атрибут).

СХЕМА МОРФОЛОГІЧНОГО РОЗБОРУ ПРИСЛІВНИКА

1. Частина мови.
 2. Розряд за значенням (означальний чи обставинний (місця, часу, причини, мети), предикативний, модальний).
 3. Від якого слова в реченні залежить.
 4. Ступінь порівняння (вищий, найвищий).
 5. Форма ступеня порівняння (синтетична (проста, складна) чи аналітична (складена)).
 6. Безвідносний ступінь вияву ознаки (недостатній, надмірний).
 7. Форма безвідносного ступеня вияву ознаки (синтетична (проста), аналітична (складена)).
 8. Категорія суб'єктивної оцінки.
 9. Особливості творення.
 10. Синтаксична роль.
- Наприклад: *Подаруй мені, доле, у вікнах березу.*
Хай спочине душа в берегах беріз.
*Я прийшла у цей світ, щоб пройти **обережно**, не завдавши нікому ні смутку, ні сліз* (Л. Костенко).
Обережно – прислівник, означальний, залежить від слова *пройти*, утворений від прикметника *обережний* суфіксальним способом (суф. -о), обставина.

СХЕМА МОРФОЛОГІЧНОГО РОЗБОРУ ДІЄСЛОВА

1. Частина мови.
 2. Початкова форма (інфінітив).
 3. Вид.
 4. Перехідність.
 5. Стан.
 6. Дієвідміна.
 7. Спосіб.
 8. Час (якщо є).
 9. Число (якщо є).
 10. Особа (якщо є).
 11. Рід (якщо є).
 12. Синтаксична роль.
- Наприклад: *Не пощастило нашому народу.*
Дав Бог сусідів, ласих до нашесть.
***Забрали** все – і землю, і свободу.*
Тепер забрати хочуть вже і честь (Л. Костенко).
Забрали – дієслово, поч. ф. *забрати*, доконаний вид, перехідне, активний стан, II дієвідміна, дійсний спосіб, минулий час, множина, присудок.

СХЕМА МОРФОЛОГІЧНОГО РОЗБОРУ ДІЄПРИКМЕТНИКА

1. Особлива форма дієслова.
2. Початкова форма (дієприкметник у називному відмінку чоловічого роду однини).
3. Стан.
4. Вид.
5. Час.
6. Число.
7. Рід (в однині).
8. Відмінок.
9. Синтаксична роль.

Наприклад: *Слово, приголомшене прогресом, непритомне слово оживе* (Л. Костенко).

Приголомшене – дієприкметник, поч. ф. *приголомшений*, пасивний стан, доконаний вид, минулий час, однина, середній рід, називний відмінок, означення.

СХЕМА МОРФОЛОГІЧНОГО РОЗБОРУ ДІЄПРИСЛІВНИКА

1. Особлива форма дієслова.
2. Вид.
3. Час.
4. Перехідність.
5. Синтаксична роль.

Наприклад: *Умирають майстри, залишаючи спогад, як рану* (Л. Костенко).

Залишаючи – дієприслівник, недоконаний вид, теперішній час, перехідний, обставина.

СХЕМА МОРФОЛОГІЧНОГО РОЗБОРУ ПРИЙМЕТНИКА

1. Частина мови.
2. Різновид відношень, які виражає прийменник.
3. Розряд за будовою.
4. Розряд за походженням.
5. Із якою відмінковою формою вживається.

Наприклад: *Мріють крилами з туману Лебеді рожеві...* (В. Симоненко).

З (туману) – прийменник, виражає просторові відношення, непохідний (первинний), простий, ужитий із формою родового відмінка.

СХЕМА МОРФОЛОГІЧНОГО РОЗБОРУ СПОЛУЧНИКА

1. Частина мови.
 2. Розряд за типом синтаксичного зв'язку (сурядний і його розряд, підрядний і його розряд).
 3. Розряд за структурою.
 4. Розряд за способом уживання (одиничний, повторюваний, парний).
 5. Що сполучає (однорідні члени речення, частини складного речення).
- Наприклад: *Ти першим квітам колір поясни, **бо** їм цвісти вже скоро заманеться* (Л. Костенко).
- Бо* – сполучник, підрядний причини, простий, одиничний, сполучає частини складнопідрядного речення.

СХЕМА МОРФОЛОГІЧНОГО РОЗБОРУ ЧАСТКИ

1. Частина мови.
 2. Розряд за значенням та функцією.
 3. Розряд за місцем у реченні (препозитивна, постпозитивна).
- Наприклад: *І я сказав: чужинці, дайте спокій. **Не** сійте зради на моїй землі* (Л. Костенко).
- Не* – частка, заперечна, препозитивна.

СХЕМА МОРФОЛОГІЧНОГО РОЗБОРУ ВИГУКА

1. Частина мови.
 2. Розряд за значенням.
 3. Розряд за походженням (первинний, вторинний (похідний)).
- Наприклад: ***О**, як цвітуть покинуті сади!* (Г. Чубач).
- О* – вигук, емоційний, первинний.

13. Методичне забезпечення

1. Громик Ю. В. Український правопис : навчальний посібник / Ю. В. Громик. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 140 с.

Електронний

варіант:

<http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/329/1/p>

2. Данилюк Н. О. Робоча програма курсу “Сучасна українська мова” // Н. О. Данилюк, Н. М. Костусяк, О. Г. Межов, І. А. Пасічник. – Луцьк : Ред.-вид. відд. “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. – 178 с.

Електронний варіант: <http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/124>

3. Костусяк Н. М. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис: словосполучення та просте речення : робоча програма та матеріали для вивчення курсу / Н. М. Костусяк. – Луцьк : Ред.-вид. відд. “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. – 80 с.

4. Межов О. Г. Категорія суб’єктності у структурі простого речення: Навчально-методичні матеріали / О. Г. Межов. – Луцьк : Ред.-вид. відд. “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. – 50 с.

5. Межов О. Г. Категорійна граматики української мови : навчально-методичні матеріали / О. Г. Межов.. – Луцьк : Ред.-вид. відд. “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 50 с.

6. Мірченко М. В. Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (слово-сполучення, просте речення) : навчальний посібник / М. В. Мірченко. – К. : ІЗМН, 1997. – 100 с.

Список джерел

Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія : [підручник] / О. К. Безпояско, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К. : Либідь, 1993. – 336 с.

Вихованець І. Р. Граматика української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Грищенко. – К. : Рад. шк., 1982. – 209 с.

Вихованець І. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики української мови / І. Вихованець, К. Городенська ; [за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця]. – К. : Унів. вид-во “Пульсари”, 2004. – 398, [2] с.

Горпинич В. О. Українська морфологія / В. О. Горпинич. – Дніпропетровськ : ДДУ, 2000. – 359 с.

Горпинич В. О. Морфологія української мови : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / В. О. Горпинич. – К. : ВЦ “Академія”, 2004. – 336 с.

Жовтобрюх М. А. Курс сучасної української літературної мови. Ч. 1 / М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик. – К. : Вища шк., 1972. – 402 с.

Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонДУ, 1996. – 435, [1] с.

Костусяк Н. М. Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників / Н. М. Костусяк. – Луцьк : Ред.-вид. від. “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 180 с.

Костусяк Н. М. Структура міжрівневих категорій сучасної української мови : [монографія] / Н. М. Костусяк. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 452 с.

Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови : морфологія / І. К. Кучеренко. – Вінниця : Поділля–2000, 2003. – 464 с.

Леонова М. В. Сучасна українська літературна мова : морфологія / М. В. Леонова. – К. : Вища шк. – 1983. – 264 с.

Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія : [підручник] / М. Я. Плющ. – [2-е вид., доповн.]. – К. : Вид. дім “Слово”, 2010. – 327, [1] с.

Русанівський В. М. Структура українського дієслова / В. М. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1971. – 315 с.

Русанівський В. М. Дієслово – рух, дія, образ / В. М. Русанівський. – К. : Рад. школа, 1977. – 112 с.

Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики / В. М. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1988. – 236 с.

Сучасна українська літературна мова / [А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін. ; за ред. А. П. Грищенка]. – К. : Вища шк., 1993. – 366, [2] с. – (Навчальне видання).

Сучасна українська літературна мова : [підручник] / [М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін. ; за ред. М. Я. Плющ]. – [6-те вид., стер.]. – К. : Вища школа, 2006. – 430 с. – (Навчальне видання).

Сучасна українська літературна мова : морфологія / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1969. – 583 с.

Сучасна українська мова / [за ред. О. Д. Пономарева]. – К. : Либідь, 1997. – 400 с.

Зміст

Вступ	3
1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни	5
3. Програма навчальної дисципліни	7
4. Структура навчальної дисципліни	12
5. Теми практичних занять	14
6. Самостійна робота	20
7. Індивідуальна робота	40
8. Методи навчання	44
9. Форма підсумкового контролю успішності навчання	44
Питання до заліку	44
Питання до екзамену	46
10. Методи та засоби діагностики успішності навчання	49
11. Розподіл балів, які отримують студенти	49
12. Методичні рекомендації. Схеми морфологічного розбору слів	51
13. Методичне забезпечення	56

Навчально-методичне видання

Костусяк Наталія Миколаївна

Сучасна українська літературна мова : морфологія

*Робоча програма та методичні рекомендації
для студентів напрямку підготовки
6.020303 “Філологія (Українська мова та література)”*

Надруковано в авторській редакції

Формат 60×84 ¹/₁₆. Обсяг 3,49 ум. друк. арк, 3,38 обл.-вид. арк. Наклад 100 пр. Зам. 498
Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк (43025, м. Луцьк, вул. Бойка, 1, тел. (0332) 29-90-65).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.